

СЕКЦІЯ 2. СОЦІАЛЬНІ, ЕКОНОМІЧНІ, ПОЛІТИЧНІ НАСЛІДКИ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ

УДК 353:332

**Абалмасова В.В., асистент каф. раціонального природокористування
та охорони навколишнього середовища
Маріупольський державний університет**

ЕКОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ ДЛЯ ГРОМАД В УКРАЇНІ

Війна додала сфері охорони довкілля безліч нових викликів. Проблеми довоєнного періоду лише посилюються. Що довше триває війна, то більшої шкоди вона завдає довкіллю і то більше негативних наслідків ми матимемо в майбутньому. [1]

Як підкреслюється в матеріалах Всеукраїнської екологічної ліги, крім військових втрат вбитих і поранених солдат, мирних жителів, зруйнованих міст та інфраструктури, жертвою війни є довкілля. Адже для перемоги у війні засипалися колодязі, спалювалися посіви, вщент вирубувалися ліси, знищувалися угіддя і вирізувалась худоба. Ризики, пов'язані з пошкодженням комунікацій, виробництв та інших об'єктів, що становлять підвищений екологічний ризик, мають особливе значення, оскільки за відсутності вільного доступу та обмеженої можливості ліквідації негативних наслідків пошкоджень, з кожним днем масштаби негативних впливів збільшуються [1].

Отже, враховуючи шкоду, яка завдається навколишньому середовищу під час війни, у 2001 році Генеральна Асамблея ООН оголосила 6 листопада Міжнародним днем запобігання експлуатації навколишнього середовища під час війни та збройних конфліктів (Резолюція 56/4) [1].

Таке рішення стосується не лише однієї держави і не тільки нинішнього покоління, оскільки шкода, завдана навколишньому середовищу позначається на стані екосистем і природних ресурсів часто за межами національних територій.

Війна, яка іде в Україні, має особливо жакливі наслідки у східних регіонах України: загибель людей, знищення домівок, загальна руйнація та злидні, погіршення економічного стану, соціальних умов життя.

Як зазначають О.Омельчук, С.Садогурська у статті «Природа стогне від війни», за даними Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів, за попередніми підрахунками, агресор веде бойові дії на території природно-заповідного фонду площею 12,4 тис. кв. км – це третина усього природно-заповідного фонду України. Під загрозою знищення перебувають близько 2,9 млн га Смарагдової мережі – мережі мприродоохоронних територій, створеної задля збереження видів та оселищ, які потребують охорони на загальноєвропейському рівні [1].

Зрозуміло, що увага влади зосереджується на найнагальніших питаннях – фінансування армії, влаштування біженців та надання допомоги пораненим. Але, водночас, потрібно приділяти увагу й іншим можливим наслідкам війни, та вивчати їх комплексно, оскільки проблеми стану довкілля можуть легко перетворитися на загрози соціального характеру. Наприклад, сильне забруднення питної води чи пошкодження потужного промислового об'єкта неминуче призведуть до хвороб і загибелі людей, що, в свою чергу, зумовить проблеми економічного характеру.

Отже, від негативного впливу війни страждають ландшафт та оселища, біорізноманіття, відбуваються загрози через пожежі під час бойових дій, хімічне забруднення від обстрілів і ракет; забруднення ґрунтів і моря нафтопродуктами; пожежі на промислових об'єктах; забруднення стічних вод; пошкодження інфраструктури; втрата контролю за радіоактивними відходами та відпрацьованим ядерним паливом.

Зараз навіть неможливо повністю оцінити вплив війни на довкілля через брак точної інформації, тому збирати ці дані небезпечно для фахівців, оскільки тривають активні бойові дії, і не вся інформація може бути озвучена публічно.

Висновки. Війна завдає важких екологічних наслідків, які на даний час ще не повністю обраховані. Це свідчить про необхідність розробки цільових програм відновлення екосистем, зокрема при відбудові населених пунктів включалися екологічні заходи та відновлювалися природоохоронні зони.

Список використаної літератури:

1. 6 листопада – міжнародний день запобігання експлуатації навколишнього середовища під час війни та збройних конфліктів (international day for preventing the exploitation of the environment in war and armed conflicts) URL.:URL: <https://ecoleague.net> > item
2. Омельчук О., Садогурська С. Природа стогне від війни. URL.: <https://zn.ua>

ВИКОРИСТАННЯ ФЕМІНІТИВІВ У МОВЛЕННІ ПУБЛІЧНИХ УПРАВЛІНЦІВ

Фемінітиви – це слова жіночого роду, альтернативні або парні аналогічним поняттям чоловічого роду. В українській мові такі слова існують з дописемних часів, а не є лише даниною сучасності. Мова змінюється і розвивається разом із сучасною людиною, яка постійно пристосовується до змін навколишнього світу. Нині у мовленні як усному, так і писемному, з'являється все більше фемінітивів, які осучаснюють мовлення і ставлять на один рівень суспільного визнання досягнення та роль і жінок, і чоловіків. Мова як символічна влада є рушійною силою розвитку суспільства. При цьому першочергову роль можуть відігравати не афікси чи словотвірні моделі, а статус мовців, котрі вживають ці слова. Отже, мова формується на перетині влади, ідеології, політики, і вплив, вживаність слів залежать від віри в їхню легітимність, а також легітимність тих, хто їх виголошує.

У зв'язку з тим, що жінки в Україні почали активно виходити на політичну й економічну арену, постала потреба фемінізації назв посад та професій. Багато науковців, зокрема доктор філологічних наук, професор О. Пономарів, підкреслює, що вживання жіночих відповідників до даної лексичної підгрупи є доцільним. Гендерна рівність визначається як процес справедливого ставлення до жінок і чоловіків, що знаходить своє відображення у теоретичних та практичних аспектах використання офіційно-ділового стилю мовлення. Слід зазначити, що раніше, до затвердження нової редакції правопису у 2019 році, в офіційно-діловому мовленні насамперед керувались офіційним класифікатором професій, де були зазначені переважно маскулінітиви, тому відповідно фемінітиви були обмежені у вживанні в документації та професійному мовленні.

У 2020 році наказом Мінекономіки «Про затвердження Зміни № 9 до національного класифікатора ДК 003:2010» від 18.08.20 р. № 1574 передбачено, що «за потребою користувача, при внесенні запису про назву роботи до кадрової документації окремого працівника, професійні назви робіт можуть бути адаптовані для означення жіночої статі особи, яка виконує відповідні роботи (відповідно до пункту 4 параграфу 32 Українського правопису, схваленого Постановою Кабінету Міністрів України від 22.05.2019 № 437). Наприклад, інженер – інженерка, верстатник широкого профілю – верстатниця широкого профілю, соціолог – соціологиня». У вересні 2020 року було проведено круглий стіл «Стандартування української мови в контексті гендерної політики». Дискусія об'єднала представників центральних органів виконавчої влади, громадських організацій, міжнародних партнерів. У ній також взяли участь урядова уповноважена з питань гендерної політики К. Левченко, голова Національної комісії зі стандартів державної мови **О.Демська**, уповноважений із захисту державної мови **Т.Кремін**, радниця міністра освіти і науки України і співкоординаторка робочої групи з питань політики гендерної рівності та протидії дискримінації в освіті Міністерства освіти і науки України **О.Масалігіна**, т.в.о. керівника експертної групи з державної мови Директорату взаємодії Міністерства культури та інформаційної політики України **О.Бабінець**.

За підсумками круглого столу було створено міжвідомчу робочу групу із представників комісії зі стандартів державної мови, Національного агентства України з питань державної служби, експертної групи з державної мови Директорату взаємодії Міністерства культури та інформаційної політики України й інших представників. Одним із напрацювань означеної групи став перелік професій в ІТ та діджитал-маркетингу, який відповідає вимогам європейського класифікатора ESCO. Міністерство закордонних справ України працює над словником фемінітивів, який буде використовуватися для позначення посад дипломатичної та державної служби з урахуванням гендерної складової. Така діяльність відбувається на виконання Плану заходів з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків у системі органів дипломатичної служби України, затвердженого Комісією з гендерних питань МЗС. Управління кадрового менеджменту МЗС звернулося до Інституту мовознавства ім. О. Потебні НАН України із листом щодо практичних кроків створення і впровадження означено словника. Відповідно до рішення Київської міської ради «Про Регламент Київської міської ради» від 04.11.2021 № 3135/3176 закріплено вживання фемінітивів на рівні органу місцевого самоврядування. Слід зазначити, що така практика вперше була застосована в органах місцевого самоврядування України.

Отже, нині фемінітиви офіційно затверджені в усіх мовних сферах і починають активно вживатися в усному та писемному мовленні державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування. Важливо, аби гендерна рівність стала таким же пріоритетним напрямом політики, як економічна і соціальна, щоб вона інтегрувалася в усі напрями діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Цьому процесу посприяло внесення змін до українського правопису у частині унормування використання фемінітивів. Гендерна рівність визначається справедливим ставленням до жінок і чоловіків, що відображається й у офіційно-діловому стилі мовлення державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування.

ПЕРСПЕКТИВИ ТЕОРІЇ «МАКДОНАЛЬДИЗАЦІЇ»: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Теорія «макдональдизації» справила значний вплив на осмислення мінливої природи споживання в сучасну епоху з тотальним утвердженням споживацтва як соціального феномену, зростанням ролі цифрових технологій. Кількість користувачів Інтернету у глобальному вимірі на початку 2022 року зросла до 4,95 мільярдів, а рівень проникнення Інтернету зараз становить 62,5 відсотка всього населення світу. Ці дані показують, що кількість користувачів Інтернету зросла на 192 мільйони (4,0 %) за останній рік [1]. Наразі кількість українських інтернет-користувачів становить майже 30 млн, тобто близько 67 % населення країни (кількість за останні два роки зросла на 2 млн (33 %) [2]. Це, у свою чергу, передбачає, що кожен другий громадянин може за лічені хвилини може замовити послуги онлайн. Звісно, теорія макдональдизації залишається актуальною для пояснення процесів раціоналізації у багатьох сферах споживання. Але нині здійснюються спроби застосувати її і для пояснення подібних процесів у сфері електронних послуг, які набули важливого значення у мережевому суспільстві. Аналізуючи ці тенденції та діяльність компаній McDonald's, Amazon і Wal-Mart, Дж. Рітцер та С.Мілз висновують, що фактично, процес макдональдизації загалом, як і споживання зокрема, багато в чому посилюється в цифровому контексті [3, с. 3]. Сам перехід до епохи домінування цифрових технологій знаменується зміною характером взаємозв'язків між виробництвом і споживанням через трансформацію способів доставки товарів і послуг споживачеві, трансформації самих форм споживання. Діджиталізація, по суті, не заперечує, а, навпаки, посилює макдональдизаційні процеси у контексті посилення функцій контролю, особливо щодо споживчих запитів.

Макдональдизація на сучасному етапі розвитку суспільства характеризується підвищенням ефективності через упровадження замовлень в Інтернеті. Цікаво, що хоча «Макдональдс» свого часу максималізував скорочення часу на отримання замовлення через упровадження спеціальних прохідних вікон, Amazon, а нині це набуло тенденційного характеру у діяльності багатьох інших компаній, запровадив ще більш ефективний метод, який уже не потребує затрат часу на поїздки до супермаркетів, які не завжди можуть бути результативними. Завдяки програмам, на яких здійснюється таргетований маркетинг, що передбачає відслідковування уподобань потенційного споживача (ціна, якість, улюблені бренди, гендерні та етнічні стереотипні уявлення і т. д.), пошук останнім товару в Інтернеті здійснюється на основі підібраних ними альтернативних пропозицій. Раціональність такого типу спрямована на виокремлення потрібної інформації з потоків, подолання інформаційного шуму. Це пояснює і зростання долі таргетованої реклами (поведінкового, контекстного таргетингу, ретаргетингу та орієнтування за «схожими» користувачами) в інформаційному просторі. Звісно, коли користувач Інтернету вивчає можливості купівлі товару через пошукові системи, то у відкритому доступі для рекламодавця наявна лише інформація про об'єкт купівлі ним. Але останнього цікавлять критерії пошуку, тобто на що потенційний покупець у першу чергу звертає увагу, а за умов регулярності подібних дій критерії у конкретного споживача часто залишаються незмінними. Застосування зазначених видів таргетингу дозволяє проаналізувати шляхи руху сайтом відвідувачами, на основі чого і виявити закономірності за запитами та інтересами, надсилати рекламні повідомлення тій частині аудиторії, яка зайшла на портал і зробила певний набір дій, використати технологію "Look-a-like", за якою банери показують тільки тим користувачам, які здійснили на сайті потрібну дію (вона працює завдяки алгоритмам машинного навчання: система збирає і аналізує дані про дії покупців, після чого шукає людей зі схожими моделями поведінки) [4, с. 54]. Такі макдональдизовані інструкції, які є засадничими для пошукових програм, дозволяють ефективно здійснювати не лише пошуки інформації споживчого характеру, але й створити для окремого індивіда власний сегмент інформаційного простору зі стійкими структурними зв'язками та передбаченими «випадковими» впливами. Передбачуваність як одна з ознак макдональдизації суспільства у сучасному інформаційному суспільстві, особливо у контексті теорії Industry 4.0. Ця ознака нині реалізується через зменшення людського фактору, який може вплинути на виконання інструкцій. Раціоналізація у доцифрову епоху залежить від неухильності, емоційного стану індивідів, які забезпечують її підтримку, а також від некомпетентності та неготовності слідувати інструкціям. Під час промислової та комп'ютерної революцій, пов'язаних з роботою, було створено багато нових робочих місць, щоб замінити ті, які на той момент уже не відповідали виробничим відносинам. У новій технологічній революції роботи знищують як низькооплачувані, так і високооплачувані робочі місця, і цілком ймовірно, що в майбутньому буде створено менше нових робочих місць, які, на думку Дж. Рітцера та С. Мілза, значно прискорять розширення макдональдизації [3, с. 17]. Упровадження безконтактних технологій, наприклад, як у компанії «Amazon», чия капіталізація стрімко зростає в останні роки, дозволяє мінімізувати роль

людського фактору. Власне, актуалізується необхідність не лише задоволення потреб споживачів у товарах та послугах, а, передусім, швидкість і зручність їх задоволення.

У науковому дискурсі дедалі частіше використовуються поняття «уберизація» та «амазонізація». Як зазначає Б.Дикань, «уберизація – це наступний після макдональдизації крок в процесах раціоналізації шляхів отримання прибутку власниками компаній і в ірраціоналізації (дегуманізації) відносно співробітників і клієнтів» [5, с. 144]. Її зміст полягає в заміні міжособистісного спілкування віртуальною взаємодією, фабрикацією суб'єктності людини-працівника та відчуження від випрацьованої суб'єктності, тобто унормалізовується система взаємодії не із співробітниками, а з їх мобільними пристроями. Іншими словами, «амазонізація» передбачає використання пристроїв для обслуговування клієнтів, що створює ілюзію випрацьованої суб'єктності клієнтів щодо робіт, які виконують їх замовлення» [5 **Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 144]. Друге ж поняття стосується поширення технологій іманентної участі в організації життєдіяльності індивіда «розумних» асистентів. У цьому ж контексті здійснюються спроби обґрунтувати ідеї «нетфліксізації» та «спотифаїзації», утім наразі немає підстав визнавати їх теоріями, вони здебільшого виступають інструментами жонгливання «модними» неологізмами, хоча і визначають тенденції подальшого розвитку теорії макдональдизації.

Ще однією ознакою, яка дедалі активно відображає макдональдизаційні процеси в цифрову добу, є ірраціональність раціональності. Вона виражається у тенденції призводити до гіперспоживання та заохочувати його – процес, за допомогою якого споживання не обов'язкових товарів збільшується, щоб споживачі заохочувалися вибирати предмети, які вони не знали, що їм потрібні чи потрібні [3, с. 15]. Як зазначає Ж.Бодріяр, «виробляється критична маса, після досягнення якої товар стає гіпертоваром, а культура – гіперкультурою, тобто більше не пов'язаною з чіткими обмінами або визначеними потребами, але з якимсь усеосяжним сигнальним світом, або інтегрованою мікросхемою, що її з краю в край перетинає імпульс, – безперервний транзит можливостей вибору, прочитань, референцій, позначень, розшифрування» [6 **Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 100]. Сучасні технології мають переваги порівняно з традиційними щодо перетворення потенційного споживача на реального, тобто ефективність дій по відношенню до онлайн-споживача є вищою, ніж до споживача в магазині. Унікальним є те, що тактильні відчуття, які відсутні при виборі товарів онлайн, є найбільшим спонукальним чинником при прийнятті рішення про купівлю.

Ідея раціоналізації сучасного суспільства знайшла відображення у концепції smart-суспільства, в якій проголошується факт переходу від інформаційного суспільства транзитом через суспільство знань до smart-суспільства. Smart-суспільство організоване за таким принципом, що «розумна» робота, сформована «розумним» життям, державою і бізнесом, ґрунтується на «розумній» інфраструктурі і «розумних» громадянах, які відіграють центральну роль у створенні smart-культури, яка є складовою частиною інформаційної культури, розвиває її, сприяючи подальшому розвитку інформатизованих продуктів і засобів виробництва. Таким чином, зазначають В.Воронкова, О.Кивлюк, Р.Андрюкайтене, таке суспільство містить у собі «розумні технології», освіту, управління містом, все, що пов'язане з Інтернетом, новою роллю інформаційних технологій, що виступають у якості єдиної інфраструктури нового суспільства, яка пов'язує в єдину інтелектуальну мережу людей, що створюють середовище для розповсюдження знань, що сприяють реалізації глобальної економіки без кордонів» [7 **Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 30, 32]. Наразі у рамках концепції smart-суспільства здійснюється багато наукових досліджень як у предметному полі філософії, так у міжпредметній площині, що дозволяє припустити, що вона зможе становити цілісну теорію раціоналізації соціальних процесів.

Отже, одним з ключових векторів удосконалення та переосмислення теорії макдональдизації є трансформація раціональності у цифрову епоху. У інформаційному просторі зростає долі таргетованої реклами. Спробами продовжити теорію макдональдизації є концепції «уберизації» та «амазонізації», «нетфліксізації» та «спотифаїзації». Також ідея раціоналізації сучасного суспільства знайшла відображення у концепції smart-суспільства.

Список використаної літератури:

1. Kemp S. Digital 2022: global overview report [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://datareportal.com/reports/digital-2022-global-overview-report> (дата звернення 29.01.2021).
2. За рік карантину кількість українських користувачів в соцмережах зросла на 7 млн і досягла 60% населення країни [електронний ресурс]. – Режим доступу <https://cutt.ly/7JFOTx6> (дата звернення 15.01.2021).
3. Ritzer G, Miles S. The changing nature of consumption and the intensification of McDonaldisation in the digital age. *Journal of Consumer Culture*. 2019. № 19(1). Pp. 3 – 20. doi:[10.1177/1469540518818628](https://doi.org/10.1177/1469540518818628)
4. Slyusar V. et al. Phenomenon of targeted advertising in postpanoptic society. *Humanities Studies: Collection of Scientific Papers*. 2021. № 8 (85). P. 48–56. doi: <https://doi.org/10.26661/hst-2021-8-85-05>
5. Дикань Б.О. Суб'єктність мобільних електронних пристроїв: природа, виробництво, практики. Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 054 – Соціологія. Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Харків, 2021. 291 с.
6. Бодріяр Ж. Симулякри і симуляції; пер. з фр. В.Ховхун. Київ : Основи, 2004. 230 с.
7. Воронкова В. Г., Кивлюк О. П., Андрюкайтене Р. Антропологічні виміри smart-суспільства: теоретико-концептуальний досвід. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2018. Вип. 73. С. 25 – 40.

ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ ЯК МІЖНАРОДНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ

Торгівля людьми є міжнародною проблемою. Вона займає лідируючі позиції серед незаконного бізнесу, поступаючись лише торгівлі зброєю та наркотиками. Щороку від цього страждають тисячі людей. До того ж серед потерпілих невпинно зростає частка дітей. Географія поширення цього явища вже охопила увесь світ, а масштаби трагедії з кожним роком зростають у геометричній прогресії. Збільшується кількість різновидів експлуатації людей, створюються нові механізми торгівлі, все менше злочинів розкривають правоохоронні органи і зростає безкарність за їх скоєння. Торгівля людьми, безсумнівно, калічить життя. Люди, які стали жертвами часто мають серйозні проблеми зі здоров'ям і не можуть вести нормальну життєдіяльність. Після пережитого насилля вони майже не довіряють людям і їм важко створити власну сім'ю. Часто жертви торгівлі не витримують психологічного навантаження і закінчують життя самогубством. Тому висвітлення цієї проблеми є вкрай актуальною.

Торгівля людьми, на жаль, поширена у всьому світі. Важко знайти на нашій планеті країну, якої б не торкнулася ця проблема. Тому питання її вирішення постає на міжнародному рівні. То чи справді торгівля людьми має настільки великі масштаби? Точної цифри назвати не може ніхто, бо на це є низка причин. Перш за все, більшість людей, які піддалися торгівлі, намагаються забути ситуацію, що трапилася із ними та не воліють зайвий раз згадувати про це і давати свідчення. Також потерпілі хвилюються за свою безпеку, після того як почнуть публічно висвітлювати дану тему. Звідси впливає й інша причина розбіжності в цифрах – у деяких країнах правоохоронні органи перебувають у змові й покривають торгівлю людьми, тому цій проблемі не приділяють значної уваги. Через халатність влади та правоохоронних органів щороку масштаби торгівлі людьми у світі зростають. За даними Держдепартаменту США жертвами стають 600-800 тис. осіб щорічно. І ця цифра щороку збільшується. Протягом 2012–2019 років в Україні було зареєстровано 818 постраждалих від торгівлі людьми. Серед загальної кількості випадків 420, де постраждалими є дорослі чоловіки; 316 - постраждали – це дорослі жінки; 30 - неповнолітні хлопчики; 51 – неповнолітні дівчатка. І це лише офіційні дані, але ще надзвичайно велика кількість випадків просто замовчуються та не входить до офіційної статистики.

Передумови торгівлі людьми умовно можна поділити на зовнішні та внутрішні. До зовнішніх, перш за все, належить недієва система контролю, застаріле законодавство, правові колізії між законами різних держав та неналежне виконання своїх професійних обов'язків правоохоронними органами. Торгівля людьми є великим бізнесом і приносить високі прибутки. Тому деякі держави просто не бажають вносити поправки до свого законодавства та сприяти вирішенню проблеми. По-друге, лояльне ставлення до проституції у деяких країнах та популяризації порнографії, що стає причиною для незаконного експлуатації жінок. По-третє, це безкарність за вчинення насильницьких дій та великі фінансові винагороди за торгівлю людьми. По-четверте, бідність та економічна нерівномірність на світовій арені. Люди змушені шукати кращого життя і належних умов праці за кордоном і часто це закінчується тим, що вони є жертвами торгівлі. Проте, варто зазначити, що існує відмінність між незаконним ввезенням мігрантів і торгівлею людьми. По-перше, незаконне ввезення мігрантів відбувається за повної згоди, а торгівля людьми це насильницький злочин без згоди однієї зі сторін. По-друге, коли відбувається торгівля, то жертвою є конкретна особа чи група осіб, а у випадку з мігрантами – жертвою є держава. По-третє, після незаконного ввезення мігрантів в будь-яку країну вони є вільними та можуть діяти згідно зі своїми бажаннями, хоча їхні дії уже порушили закони держави, в якій вони знаходяться. На відміну від них, жертви експлуатації позбавленні волі і перебувають під постійним контролем своїх експлуататорів.

До внутрішніх передумов, перш за все, належить економічна нестабільність в державі, високий рівень безробіття та бідності. На жаль, існує класова диференціація всередині суспільства. Для того, щоб уникнути цього, люди, часто того самі не розуміючи, йдуть на такі види робіт, які закінчуються насильницькими злочинами. По-друге, це порушення моральних принципів у суспільстві, погана обізнаність щодо сексуального виховання, не здорові стосунки в родині, які формують неправильний світогляд у дитини. Як показує статистика, то щороку торгівля дітьми набуває все більших масштабів. А причиною цього якраз і є неправильне виховання в сім'ї та спотворене розуміння того, як має виглядати справжня сім'я і які мають бути відносини між її членами. По-третє, причиною потрапляння у рабство є низька обізнаність про можливості працевлаштування за кордоном.

Ось ці всі передумови призводять до стрімкого поширення явища торгівлі на світовій арені. Насправді, сам процес торгівлі має певний алгоритм, а кожному з його етапів притаманні свої особливості.

Вербування є початковим етапом торгівлі. Воно характеризується тим, що людям обіцяють щасливе майбутнє, найчастіше акцентують увагу на чудовій можливості легко отримати високу зарплату та роботу

мрії. Найчастіше на цьому етапі із жертвами працюють люди, які мають хороші знання у сфері психології, бо вони знають, яким чином подати інформацію, щоб пропозиція виглядала правдивою та дуже вигідною. Наступним етапом є застосування примусу. Коли ситуація виходить із під контроль і люди починають розуміти обман, торгівці ж, у свою чергу, використовують методи залякування, дають психологічно, часто використовують силу, щоб показати своє домінування. Далі жертву переміщують до місця призначення. Це може відбуватися в межах однієї держави, або між різними країнами. Після цього відбувається фінансова угода. Кінцевим етапом є експлуатація. Люди переходять у власність покупців та змушені виконувати їхні завдання.

Причини, з яких відбувається торгівля людьми досить різноманітні. Основними з них є:

- Задоволення сексуальних потреб. Сюди також відносять зйомки в порнофільмах та примусову вагітність.
- Задля медичних або психічних експериментів. Часто на жертвах тестують наркотичні або медичні препарати на наявність побічних ефектів.
- Використання внутрішніх органів із організму жертви задля трансплантації.
- Задля трудової експлуатації на роботах із жакливими умовами праці.
- Задля використання у збройних конфліктах. Найчастіше країнами «кінцевого призначення» є держави, які перебувають у стані війни та потребують постійного поповнення лав армії.
- Задля використання у злочинній діяльності. Жертву можуть змушувати виготовляти наркотики або доставляти їх до покупців, торгувати незареєстрованою зброєю тощо.
- Задля використання у жебрацтві. Жертву примушують імітувати інвалідність, чи інше захворювання, щоб викликати жаль і відповідно отримати милостиню. А потім усе «зароблене» змушують віддавати господарю.

Важливу роль у боротьбі з торгівлею людьми відіграють міжнародні неурядові організації. Наприклад STV, GAATW, Vinrok International тощо. Їх основними заняттями є допомога у вирішенні юридичних проблем та ведення справи у суді; надання притулку та налагодження дипломатичних зв'язків із країною-батьківщиною жертви; надання медичної та психологічної допомоги. Усе це робиться для того, щоб морально та матеріально підтримати жертву. Люди, які постраждали від торгівлі, як правило, мають фінансові проблеми, проблеми з оформленням документів та проблеми зі здоров'ям, зокрема психологічні. Тому жертви потребують допомоги у різних її проявах.

Проблема торгівлі людьми є глобальною і жодна країна не в змозі подолати її самостійно. Тому щороку проводиться багато міжнародних заходів, щодо її вирішення. Насправді, ситуація, яка склалася сьогодні є катастрофічною. Проте, є низка перспективних заходів, які дозволять зменшити масштаби цієї проблеми та дадуть можливість, щоб у майбутньому людство більше не стикалося з такою жахливою проблемою як торгівля людьми.

Серед таких перспектив є :

- здійснення постійного обміну інформацією між правоохоронними органами та урядами на міжнародному рівні;
- зробити більш жорстокими покарання та збільшити термін ув'язнення за торгівлю людьми;
- внести зміни у закони, які регулюють процес перетину кордонів та ввести ретельніший етап перевірки документів на цьому етапі;
- приділити більше уваги нормативно-правовим актам, які регулюють процеси працевлаштування закордоном;
- сприяти підвищенню соціально-економічного рівня життя населення;
- збільшувати розмір виплат від держави людям, які стали жертвами торгівлі
- підтримувати діяльність неурядових організацій, які допомагають жертвам;
- центри, де будуть надавати безоплатну медичну, психологічну та юридичну допомогу;
- проводити міжнародні тренінги та конференції, на яких будуть надавати корисну інформацію ;
- збільшувати кількість гарячих ліній, куди люди можуть подзвонити та розповісти свою історію й отримати допомогу;
- контролювати процес становлення правильної моделі сім'ї в суспільстві та формувати у дітей правильний світогляд;
- висвітлювати питання торгівлі людьми у засобах масової інформації, знімати інформаційні ролики та брати інтерв'ю у жертв.

Однак, недостатньо проводити заходи, які будуть сприяти покращенню лише економічної, морально-психологічної, правової чи інформаційної ситуації. Проблема торгівлі людьми є глобальною та потребує комплексного підходу.

Проблема торгівлі людьми - явище дуже серйозне, яке вимагає негайного вирішення на світовому рівні та співпрацю усіх держав. Адже тільки спільними силами можна протидіяти та подолати те, від чого калічається життя мільйонів людей щороку.

ІННОВАЦІЙНІСТЬ В УПРАВЛІННІ ГЕОПОЛІТИЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ КОНТЕКСТІ

Геополітична безпека є ключовою складовою національної безпеки, а забезпечення геополітичної безпеки є пріоритетним напрямком державної політики національної безпеки. Конкретність зовнішньої політики надає можливість виокремлювати реальні та потенційні загрози та небезпеки, відповідно, формувати адекватну систему управління ними. Адже загрози будь-якого виду перш за все характеризуються власним походженням, відтак формування політики держави має будуватись із врахуванням саме природи і джерел виникнення загроз, а не їх наслідків. Сутність геополітичної безпеки, передусім полягає у акцентуванні на забезпеченні зовнішньої безпеки, але разом і в органічному поєднанні із забезпеченням внутрішньої безпеки.

Широке використання потенціалу геополітики для посилення впливу суспільно-політичними системами на поступ міжнародного розвитку стає дедалі активнішим. Логічним є те, що активні сили гравці на міжнародній арені демонструють високий ступінь прикладного використання геополітичного інструментарію. Потужні актори здібні прямо впливати на світовий поступ завдяки можливостям втручання у політично-географічний простір організації міжнародного життя. Найбільший вплив чинять ті державні системи, які мають більший геополітичний потенціал. Вони ж є основними претендентами на лідерство у глобальному вимірі системного функціонування. З огляду на той факт, що множина міжнародних відносин у глобалізованому середовищі втрачає характер простих з'єднань чи ланцюгів з'єднань, а набуває характеру взаємозалежності, практично всі виміри міжнародного життя великих держав корелюються з глобальною геополітикою. Найважливішим аспектом успіху на світовій арені стає вміння робити осмислений стратегічний вибір, що має гарантувати виживання та продуктивний розвиток. Таким чином, геополітика визначає стратегічне спрямування сучасних суспільно-політичних систем. Прийняття політичних та державних рішень неможливе без врахування геополітичного розташування зовнішньополітичних і зовнішньоекономічних пріоритетів держав світу. Тому важливими є ключові принципи та критерії у розвитку суспільно-політичних систем в умовах геополітичних безпекових трансформацій. Основоположну роль у розвитку державних систем на геополітичному рівні відіграє політико-географічне положення країни, яку визначає розміщення її щодо інших держав з погляду загальнополітичних, економічних і військово-стратегічних інтересів, їхньої масштабності, надійності, перспективності.

На сучасному етапі розвитку кожна з країн світу має свій економічний потенціал, політичну спрямованість, належить до певних міжнародних, економічних, політичних союзів, релігійних угруповань тощо. Визначаючи геополітичне положення конкретної країни щодо іншої, треба враховувати не тільки індивідуальні особливості цієї країни, а й належність її до зазначених союзів і угруповань.

Геополітичне положення дуже важливий резерв економічного, соціального та політичного розвитку країни. Від його використання значною мірою залежать раціональність структури та ефективність матеріального виробництва країни, її економічна, політична, екологічна та воєнна безпека. Тому, очевидним є те, що економічна складова в оцінюванні геополітичного статусу та безпекової сфери безперервно зростає. Стабільний економічний розвиток є одним із найважливіших показників у геополітичному безпековому статусі держави. Відповідно, будь-який дисбаланс у забезпеченні економічної стабільності окремої держави стає реальною загрозою у геополітичній безпеці. Реальною загрозою для геополітичної безпеки є тіньова економіка, оскільки господарська діяльність, яка розвивається поза державним обліком та контролем і не відображається в офіційній статистиці порушує рівновагу в забезпеченні як безпеки окремої держави, так і геополітичного простору загалом.

Нормалізації та збалансованості національної безпеки та соціальної безпеки можливо досягнути через комплексні реформи та економічно-соціальні трансформації в нашій державі. Адже соціальна безпека досягається тоді, коли забезпечується достойний рівень життя населення, що відображає ступінь задоволення матеріальних і духовних потреб людини, який характеризується розміром реальних доходів у розрахунку на людину, обсягом економічних благ, що споживається людиною, стабільними цінами економічних благ. Спираючись на досвід цивілізованих держав, які здійснили комплексні реформації у економічно-соціальних сферах, забезпечення державою у процесі управління національною економікою стабільно-збалансованого суспільно-економічного стану, за якого забезпечується нормальний рівень життя населення й умови функціонування та взаємодії підприємств, установ, організацій, домогосподарств та інших соціальних груп як на мікро-, так і на макрорівні, мінімізуються загрози їхньому існуванню і забезпечується зростання рівня людського та економічного потенціалу країни, що можливо реалізувати на основі відповідних правових норм, економічних і політичних інструментів, значною мірою скерованих на подолання корупції та тіньового сектору в економіці.

Данилюк В.М., студентка I курсу, гр. ПО-1, ФПУП
Слюсар В.М., д. філос. н., доц. редактор каналу «СК1»
Державний університет «Житомирська політехніка»

АТРИБУТИ СУЧАСНОЇ РЕКЛАМИ: МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД

У сучасних гуманітарних та економічних науках існує велика кількість визначень поняття «реклама», які по різному розкривають її різні аспекти, залишаючи поза увагою виявлення сутнісних характеристик. Використовуючи субстанційний підхід, низкою вітчизняних вчених запропоновано його тлумачення як комунікативної діяльності спонукального характеру, яка має на меті привернення уваги до об'єкта рекламування для взаємного обміну. На основі цього виокремлюються атрибути, які повинні застосовуватися незалежно від конкретно-історичного контексту їх аналізу. Такими атрибутами можна визначити рекламне повідомлення та привернення уваги.

Щодо першого атрибуту, то він не детермінований формами передачі, тобто рекламне повідомлення у давні часи могло передаватися як текст-заклик до купівлі товару, як зображення з інформацією про пропонований товар чи послуги, як силует ботфорта на майстерні шевця, або як неоновий вивіска в сучасному мегаполісі, як відеоролик на телеканалі чи в стрічці новин соціальної мережі, як банер контекстної реклами на інтернет-сторінці. Рекламне повідомлення як атрибут реклами, покликане передусім проінформувати реципієнтів про наявність, та / або певні характеристики конкретного товару, про надання послуги, про ту чи іншу актуальну цінність, про заклик політичного лідера, про діяльність некомерційної організації. Рекламне повідомлення розуміється як основний елемент комунікації, що передбачає трансляцію ідеї, яку рекламодавець намагається донести до конкретної цільової аудиторії, з метою спонукати до певної дії, викликати реакцію, наприклад, придбати товар чи пережити співчуття до знедолених. Саме спрямованість на кінцевий результат (купити, скористатися послугами, чи відмовитися від них на користь інших) вирізняє рекламне повідомлення від інших видів інформаційних повідомлень. Базовими характеристиками рекламного повідомлення є розпізнаваність, креативність, запам'ятовуваність, володіння силою привабливості, спонукання та науковий підхід до його розробки. Перше передбачає можливість миттєво співвідносити інформацію рекламного повідомлення з конкретним відправником (публічною особою, політичним лідером, комерційною чи громадською організацією, брендом); креативність – містити інформацію раціонально-емоційного наповнення (візуалізовані образи, змістовий текст та підтексти); запам'ятовування – утримуватися в пам'яті реципієнта тривалий час (враховуючи великі потоки інформації та високі ризики витіснення одного повідомлення подібними до нього застосовуються цілі комплекси методик запам'ятовування); володіння силою привабливості – привертати увагу, спричиняти відповідну реакцію; спонукання реципієнта виконати відповідну дію (купити товар, скористатися послугою, проголосувати за кандидата чи партію, підтримати певний імператив соціогуманітарного змісту); науковий підхід до його розробки (використання соціально-психологічних установок, які дозволять сприймати повідомлення, вирізняти його з інформаційного шуму).

Повідомлення передбачає наявність комуніканта, тобто того, на хто його отримає. Погодимось із Ф. Перез-Латре, який зазначав, що протягом історії реклами комерційні комунікації часто були вулицею з одностороннім рухом, в яких маркетологи рекламували та поширювали повідомлення, а клієнти були пасивною цілью, яке, у свою чергу, спричинило появу споживчого скептицизму. Реципієнти стали здебільшого ігнорувати великі потоки рекламних повідомлень, що суперечить принципу комунікації як процесу обміну інформацією. Іншим атрибутом реклами визначено привернення уваги. Нідерландський учений Л. де Фріз визначає рекламу як будь-який засіб, який спочатку привертає увагу перехожого, а потім спонукає його прийняти взаємовигідний обмін. Це дозволяє визначити привернення уваги як атрибут реклами, при чому, з одного боку, воно має спонукальний характер, а з іншого вирізняється від новини як повідомлення про щось нове. Хоча частина рекламних повідомлень прагне привернути увагу до нових товарів, послуг, партій, лідерів, ідей, проєктів і т. д., інша частина спрямована на підтримання іміджу, бренду.

Цікавою формою, на нашу думку, можна назвати політичне графіті, яке спрямоване на привернення уваги молоді із використанням зрозумілих насамперед для цієї соціальної спільноти образів, символів, мовних конструкцій. Як зазначає Анжеліка Акайомова, «для будь-якого графіті є характерними наявність сугестивного посилання; використання художніх або психологічних прийомів для привабливого оформлення посилання; спрямованість на цільову аудиторію; не випадковість розташування; неофіційність; традиційність; анонімність». Саме така форма дозволяє більшою мірою сприйняти це рекламне повідомлення, ніж стандартні статті в газеті.

**ДЕРЖАВНО-ГРОМАДЯНСЬКЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ФОРМА НАДАННЯ ПОСЛУГ
НАСЕЛЕННЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Тези підготовлено в межах науково-дослідної теми «Сучасні інновації в системі публічного управління в умовах глобалізаційних ризиків та кризових явищ» і стосуються проблем розуміння державно-громадянського партнерства. В зарубіжній науці виокремлюється велика кількість партнерств, серед яких державно-громадянське партнерство характеризується як нова форма надання послуг населенню, які делеговані державною через дозволи в правових актах. Це є альтернативна модель державно-приватному партнерству, особливо в умовах воєнного стану. Користь від такого партнерства вбачається у тому, що знижуються витрати на вирішення соціальних проблем, а також забезпечується більш висока суспільна ефективність. Це також крупне партнерство з громадськими та неурядовими об'єднаннями. Партнерство сприяє розвитку співпраці в широкому спектрі: локальна та глобальна; матеріальна; нематеріальна; формальна; неформальна.

Державно-громадянське партнерство, як і державно-приватне партнерство виникає при державному секторі. При кожному з цих партнерств організації працюють разом для того, щоб реалізувати будь-яку державну або урядову ініціативу [1].

Концепція партнерства має дуже різні правові значення для бізнесу і неурядових організацій, а також різні юридичні зобов'язання широкому контексті партнерства, особливо коли партнерами є дві або більше державних установи чи різні представники громадськості чи приватні фірми [3].

Спеціалісти наголошують на тому, що партнерство виникло як альтернатива різним формам взаємодії між організаціями або групами громадян чи бізнес-структур задля отримання зиску, «заробленого» практично без інвестицій, зусиль і ризику зі свого боку. Зазначається, що такий підхід може призводити до корупційної складової при виконанні певних державних замовлень. Партнерство ж стає протипагою, оскільки вимагає відповідальності з боку кожного з партнерів при розподілі інвестицій або фінансових субсидій. З іншого боку, партнерство дає відчутні результати при наданні послуг, навіть таких, як будівництво. Найбільш продуктивні партнерські відносини мають загальні риси і принципи (комунікації, співпраця, діяльність).

Вважається, що державний і приватний сектори самі по собі є недосконалими в тому, щоб задовольнити всі потреби суспільства. Партнерство дає можливість оптимально використовувати людський ресурс, освоїти активи тієї чи іншої держави для найбільшого задоволення попиту з боку населення. Успішні партнерські відносини вимагають стійких зусиль для побудови партнерства і його підтримки. Зарубіжними фахівцями виокремлюється декілька концепцій створення успішних партнерських відносин. 1. Партнерства створюють взаємне значення, яке є більшим для партнерів, ніж вони могли б досягти самі. Зусилля кожного партнера примножує значення кожного і робить внесок для отримання додаткової вартості. 2. Партнерські відносини дають можливість раціональніше залучати і використовувати позикові ресурси. Кожен вносить свою частку і свій внесок у планування, розподілення ресурсів тощо, які необхідні для досягнення цілей. 3. Партнерські вирішення загальних проблем забезпечує ефективний спосіб задоволення потреб, які не можна задовольнити іншим способом або це не зможуть зробити інші групи управління чи населення. 4. Партнери не лише розподіляють ризик, а й управляють ризиками. Вважається, що це важко для багатьох урядових установ. Втім, на відміну від комерційного світу, де невдача в будь-якому проекті може призвести до негативних наслідків, урядові проекти в партнерстві з неурядовими організаціями не мають негативних наслідків (окрім незаконної діяльності).

В організаційному плані партнерство з неурядовими організаціями дає можливість створити нові організаційні утворення для надання послуг населенню, зокрема офіційні агенції з надання допомоги жінками, хворим СППДом, сиротам та іншим уразливим групам, а також забезпечення продовольчої безпеки. В українській науці і практиці більш сталим є уявлення щодо взаємодії органів державної влади з інститутами громадянського суспільства, а не партнерства, яке вимагає інших критеріїв. Українські фахівці розвинуте громадянське суспільство розглядають як невід'ємну складову всіх демократичних правових держав світу. В умовах плюралістичної демократії держава поступається частиною своїх повноважень в державній та управлінській сферах соціальної життєдіяльності самоорганізуючим та самоуправляючим структурам, які його утворюють [5].

Громадянське суспільство активно сприяє процесам політичної демократизації, набуття державою ознак правової, відстоюючи матеріальну і духовну незалежність людини від держави, домагаючись правової гарантії такої незалежності, захисту приватних і суспільних інтересів людей. Разом з тим, має бути зворотній зв'язок державних інститутів з громадськістю, оскільки правова держава має реагувати на

запити і потреби асоційованого громадянства, видавати відповідні законодавчі акти та слідкувати за їх виконанням. Іншими словами, вона повинна створити ситуацію правової захищеності громадян, сформувати сприятливе правове поле для діяльності створюваних ними громадських інститутів [5].

В деяких дослідженнях державно-громадянське партнерство розглядається в контексті процесу реформування системи інститутів публічної влади, що передбачає суттєву активізацію участі в його здійсненні інститутів громадянського суспільства на всіх рівнях. При цьому має відбуватися поступова зміна типу соціальних відносин між владою і громадськістю – з відносин підпорядкування на відносини діалогу та партнерства. Така співпраця повинна ґрунтуватись на конструктивних, функціональних засадах, що, своєю чергою, актуалізує потребу у виробленні дієвої системи заходів і механізмів взаємодії органів державної влади, місцевого самоврядування, бізнесу та інститутів громадянського суспільства з метою вдосконалення соціальної системи відповідно до публічних інтересів [2].

Основою розвитку функціональної взаємодії держави та громадянського суспільства насамперед мають бути засади самоорганізації, саморегуляції, пропорціональності, взаємоінтеграції, особливо в умовах ревіталізації. Впливовим аспектом виявляється саме пропорційне співвідношення у контексті централізації та децентралізації владних повноважень між державними і громадянськими організаціями, центром та регіонами. Має утворюватися певна саморегуляційна система як результат консенсусної інтеграції взаємодії державної і громадянської площини. Основою такої саморегуляційної системи є зворотній зв'язок між державними та громадянськими елементами, тим самим забезпечуючи здатність до сталого розвитку соціуму загалом [2].

Підвищення ефективності взаємовідносин між органами влади і громадськістю на державному та місцевому рівнях треба очікувати за умови вирішення таких актуальних проблем:

- забезпечення належної імплементації вимог законодавства щодо консультацій із громадською та формування громадських рад;
- подолання вибіркового підходу, формального та епізодичного залучення до співпраці громадськості з органами державної влади;
- недопущення дискредитації процедур, використання громадських рад як лобістського інструменту для просування вузькогрупових інтересів, проведення фальсифікованих або заангажованих громадських обговорень, експертиз, слухань;
- включення процедур залучення громадських рад до ухвалення рішень і консультацій із громадськістю до регламентів органів виконавчої влади;
- забезпечення повноцінного висвітлення результатів взаємодії з громадськістю на веб-сайтах органів державної влади;
- посилення механізмів відповідальності органів державної влади та їх посадових осіб за перешкоджання участі громадськості, передусім у питаннях реального доступу до інформації, забезпечення своєчасного й повного оприлюднення інформації;
- покращення ресурсного забезпечення (фінансового, матеріального, кадрового, інформаційного) структурних підрозділів органів державної влади, відповідальних за взаємодію з громадськістю;
- підвищення кваліфікації як посадових осіб таких підрозділів, так і громадськості щодо використання інструментів участі громадськості у формуванні та реалізації політики;
- дотримання вимог законодавства щодо врахування конструктивних пропозицій громадськості за результатами консультацій або надання обґрунтувань неврахування таких пропозицій [2].

Окрім того, партнерство розглядають в контексті правового регулювання і визначають, що партнерство – це сучасний спосіб соціальної взаємодії, який означає впровадження в співробітництво засад автономності, рівноправності, відкритості й прозорості, взаємної відповідальності обох сторін (учасників) відносин, довіри і поваги [4].

Отже, в українській науці і практиці партнерство між органами влади та громадянським суспільством і окремими громадянами характеризуються як комунікації, взаємодія, співробітництво, співпраця, контроль, моніторинг, експертиза, дорадча участь, реформування системи інститутів публічної влади, взаємоінтеграції, децентралізації відносин. Питання державно-громадянського партнерства з делегуванням повноважень громадянському суспільству розглядаються в контексті констатації факту доцільності таких відносин між державною та громадськістю.

Список використаної літератури:

1. Гріслі К., Ватсон П. Дж., Патель Ш. Формування суспільно-громадських партнерств: вивчення прикладу співпраці за ініціативою «повернення до роботи». URL: <http://wrap.warwick.ac.uk/36999/>
2. Колосовська І. Формування ефективної моделі партнерства інститутів публічної влади та громадянського суспільства. URL: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/edu_45/fail/21.pdf
3. Партнерство між спільнотою: нова парадигма співпраці в XXI ст. / Мерер Ф. та ін. URL: <https://cutt.ly/AJFS5Cf>
4. Томкіна О.О. Принцип партнерства у відносинах між інститутами громадянського суспільства і держави: конституційно-правовий аспект. URL: http://lsej.org.ua/6_2017/16.pdf
5. Семьоркіна О. М. Взаємодія держави та інститутів громадянського суспільства. Міністерство юстиції України. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_33679.

Красько Т., здобувач доктора філософії з публ. управ. та адміністрування
Науковий керівник: Чечель А.А., д.е.н., проф., завід. каф. публ. упр. та адміністрування
Навчально-науковий інститут управління Маріупольського державного університету м.Київ, Україна

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В УМОВАХ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ

Події 2014 року, які розгорнулись на Сході України, згуртували націю у боротьбі проти єдиного ворога і надали нового поштовху для волонтерського руху. Як зазначають в монографії «Волонтерська діяльність у змісті соціальної функції держави» В.В. Вашкович, В.В. Манзюк, В.М. Рошканюк, саме завдяки волонтерським ініціативам державі на початковому етапі війни вдалося уникнути багатьох економічних та соціальних труднощів у забезпеченні її Збройних Сил та надання волонтерської допомоги громадянам, які проживають на території, де проводяться воєнні дії. Про значення і вагу волонтерського руху свідчать різноманітні форми визнання їхнього внеску (як державного так і громадського) у зміцнення обороноздатності країни. Саме волонтерство стало потужним соціально-суспільним рухом, спроможним прийняти на себе частину повноважень державних соціальних установ [1].

Враховуючи, що волонтерство стало фактором потужної самоорганізації суспільства, цей суспільний інститут набув особливої актуальності, а ефективна реалізація людського потенціалу сприяла перетворенню волонтерських ініціатив на інститути громадянського суспільства, які на початковому етапі свого становлення акцентували роботу на вирішенні гуманітарних питань, а з часом перейшли до розвитку та зміцненню потенціалу громад.

Починаючи з квітня 2017 до квітня 2022 року, Програма ООН із відновлення та розбудови миру за фінансової підтримки Міністерства закордонних справ Данії реалізовувала проєкт “Громадянське суспільство задля розвитку демократії та прав людини в Україні”, який допоміг підвищити інституційну спроможність організацій громадянського суспільства, покращити їх координацію та мережеву співпрацю, що, в свою чергу, посилило вплив на успішність реформ у сферах демократизації та прав людини, а також сприяли зростанню громадянської активності молоді та участі громадян у прийнятті рішень [2].

Наприкінці 2021 року, під час Форуму розвитку громадянського суспільства у Києві, було визначено 9 трендів його розвитку на 2022 рік, серед яких: нарощування спроможності діяти в умовах нової реальності-невизначеності, партнерство з державою, створення спільнот та масштабування впливу не тільки на рівні держави, а й на міжнародному рівні [3].

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року завдало удару по громадському сектору, відповідно новим трендом має стати виживання громадського руху. Активізація бойових дій в Київській, Чернігівській, Сумській, Полтавській, Харківській, Херсонській, Запорізькій, Донецькій та Луганській областях, руйнування критичної інфраструктури внаслідок російських авіаударів, артилерійських та ракетних обстрілів населених пунктів, масова загибель цивільних людей, гуманітарна криза призвели до масштабної міграції мешканців України.

За даними Аналітичного центру Cedos: «протягом першого місяця повномасштабної війни з України виїхали 3,6 млн людей. Ще близько 6,5 млн, за оцінками Міжнародної організації з міграції, покинули місце свого постійного проживання і переїхали в межах країни. Переміщення всередині країни відбувалося хвилями залежно від наявності бойових дій у регіоні чи населеному пункті.

За даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, з початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну 24 лютого станом на 22 березня з України виїхали 3 626 546 людей.

Наразі немає точних даних про кількість примусово вивезених людей з тимчасово окупованих регіонів України після початку повномасштабного вторгнення до Росії [4].

Міграційний рух призвів з однієї сторони до розриву зв'язків не тільки між членами команд громадських організацій, а й їх мережами в перші дні від початку війни. З іншої сторони, представники громадського сектору, які виїхали до інших регіонів, очолили волонтерський рух, переорієнтували свою діяльність на гуманітарний напрямок та почали створювати нові мережі. Прикладом цього є робота Коаліції 1325 “Жінки. Мир. Донеччина” у Львівському регіоні та інтеграція ГО Коаліція «На лінії зіткнення» в Івано-Франківську з місцевими ГО “Молода Просвіта Прикарпаття”, волонтерським штабом молодіжної ради Івано-Франківська та ГО “Дом 4824”.

В той же час, в аналітичному звіті «Насильницькі зникнення та свавільні затримання активних громадян України окупаційними силами Російської Федерації в ході повномасштабного вторгнення з 24 лютого 2022 року (станом на 20 квітня 2022 року)», який було підготовано Центром права людини ZMINA у співпраці із Кримською правозахисною групою (КПГ), Медійною ініціативою за права людини (МІПЛІ) та Всесвітньою організацією проти тортур (ОМСТ) в рамках роботи коаліції громадських організацій “Україна. П'ята ранку” містяться дані «про насильницькі зникнення та свавільні затримання активних громадян, включаючи громадських активістів, волонтерів, журналістів, посадових осіб та службовців місцевого самоврядування, освітян, релігійних діячів, діячів культури, а також родичів активних громадян,

що відбулися на території 8 регіонів України, які були або залишаються окупованими Російською Федерацією після широкомасштабного вторгнення на територію України з 24 лютого 2022 року, включаючи випадки, коли особи були звільнені, знайдені мертвими або залишаються зниклими [5]».

«До активних громадян застосовуються насильницькі зникнення та свавільні затримання, які часом супроводжуються тортурами та позасудовими стратами. ZMINA, Кримська правозахисна група та Медійна ініціатива за права людини у співпраці з Міжнародною організацією проти тортур (ОМСТ) об'єдналися для документування цих фактів. Зокрема, за результатами цього документування діє кампанія "Викрадені» #TheTaken" для поширення інформації про історії затриманих або зниклих активних громадян. Станом на 20 квітня 2022 року задокументовано 139 випадків насильницьких зникнень (або таких, які мають ознаки насильницьких зникнень) активних громадян на територіях, які були або залишаються окупованими російською армією. Кількість зниклих / свавільно затриманих активних громадян склала 65 осіб. 67 осіб було звільнено. А 7 активних громадян були знайдені мертвими або померли після звільнення внаслідок перенесених тортур. Водночас слід зважати, що на території Донецької і Луганської областей в більшості населених пунктів тривають активні бойові дії і доступу до інтернету у людей немає, тому існують об'єктивні обмеження для отримання і перевірки інформації з цих регіонів. Однак, із урахуванням ситуації в Маріуполі, існує вірогідність, що кількість насильницьких зникнень там може бути більшою, ніж в інших областях [5]».

Також в аналітичному звіті зазначається, що у 2014-2015 роках і пізніше, в окупованому Криму та окремих районах Донецької та Луганської областей Російська Федерація притримувалася аналогічної практики [5].

Документування злочинів та привернення уваги міжнародної спільноти до порушення прав людини на території України з боку агресора свідчать про нові напрямки роботи громадських організацій та їх зрілість в галузі міжнародного права. 06 березня 2022 року 50 громадських організацій звернулись до ООН з вимогою створити спеціальний міжнародний трибунал над президентом Росії Володимиром Путіним та всіма посадовими особами РФ, які відповідають за розв'язання загарбницької війни з найтяжчими наслідками для народу України [6].

Отже, незважаючи на швидке переорієнтування діяльності громадських організацій в умовах війни, створення нових зв'язків між регіонами, важливим завданням для громадянського суспільства є його виживання. Дії окупаційних сил Російської федерації можуть призвести до непоправних людських втрат, у тому числі в громадському секторі, що матиме негативні наслідки для подальшого демократичного розвитку України.

Список використаної літератури:

1. Вашкович В.В., Манзюк В.В., Рощанюк В.М. Волонтерська діяльність у змісті соціальної функції держави / В.В. Вашкович. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2019. URL: <https://inlnk.ru/9PRaxm>
2. Історії успіхів та ключові досягнення організацій громадянського суспільства в Україні, 2017-2022 / Оксана Хомей, Роксолана Поцюрко, Тетяна Гриценко, Анна Мисишин. URL: file:///D:/Downloads/UNDP_CSstories_08_02_22.pdf
3. Тренди розвитку громадянського суспільства–2022ednannia.– URL: <https://www.prostir.ua/?news=trendy-rozvytku-hromadyanskoho-suspilstva-2022>
4. Вимушена міграція і війна в Україні (24 лютого — 24 березня 2022) / Ліліана Філіпчук, Наталія Ломоносова, Олена Сирбу, Юлія Кабанец.- URL: <https://cedos.org.ua/wp-content/uploads/vymushena-migracziya-ta-vijna-v-ukrai%CC%88ni.docx-1.pdf>
5. Насильницькі зникнення та свавільні затримання активних громадян України окупаційними силами Російської Федерації в ході повномасштабного вторгнення з 24 лютого 2022 року (станом на 20 квітня 2022 року): аналітичний звіт / Н. Добрянська; Центр прав людини ZMINA. – Київ, 2022. – 40 с.- URL: <https://cutt.ly/sJFDMks>.
6. Звернення до ООН щодо створення міжнародного трибуналу над Путіним, 06 березня 2022 URL: <https://cutt.ly/5JFDXD8>.

Матвеев Д.В., студент II курсу, гр. П-4, ФПУП
Світличина І.А., асистент кафедри права та правоохоронної діяльності
Державний університет «Житомирська політехніка»

РЕЛОКАЦІЯ БІЗНЕСУ «ПОДАЛІ ВІД ВІЙНИ»

Економіка повинна працювати. Саме тому в безпечніші райони України переїжджають не лише громадяни, але й підприємства. Перевозяться станки, верстати, продукція, інше майно, а також кваліфікований персонал. У нас таке вже було, коли 80 років тому на наші землі прийшли гітлерівці. Тепер підприємства перевозять на захід України, рятуючи їх від російських фашистів.

Команда Офісу з розвитку підприємництва та експорту та національного проекту Дія.Бізнес зібрала ініціативи, які допоможуть українському бізнесу евакуюватися з постраждалих регіонів. Уряд спільно запустив спеціальну програму підтримки. [2]

Якщо підприємство розташовано в зоні бойових дій, або є ризик пошкодження чи знищення виробничих потужностей, власникам бізнесу варто невідкладно розглянути питання щодо подачі заявки на участь у програмі, аби вберегти власне виробництво та забезпечити його функціонування. Понад тисячу заявок було підтверджено з початку війни, і вже близько чотирьох сотень підприємств працюють на новому місці. Найчастіше щодо підтримки звертається малий та мікробізнес. Це вже давно підтверджені дані. На сьогодні кількість таких підприємств є значно більшою. [7]

Держава допомагає з логістикою, пошуком приміщень для облаштування виробництва, житла для працівників, комунікацією з місцевими органами влади. [4]

Стримує масштаби евакуації логістика. Вантажівок недостатньо, а перші вільні залучають до перевезення гуманітарних вантажів. Інші дві проблеми – проживання працівників та їх мобілізація. Тут допомагає Рада бізнес-омбудсмена. На додаток до керівництва військово-цивільних адміністрацій кожен міський голова надає прямі контакти відповідальній особи, яка може цілодобово приймати запити щодо приміщень, релокації і всього, що з цим пов'язано. Навіть якщо вдається знайти відповідне за площею приміщення, що є зовсім не легко, з необхідною потужністю електроенергії та інженерними рішеннями, то є проблема з поселенням працівників. [1]

Наразі реалізація програми здійснюється на основі таких нормативно-правових актів:

- Постанова Уряду №305 від 17.03.2022: регламентує безоплатне перевезення майна вітчизняних підприємств, установ та організацій згідно з переліком, який формується Міністерством економіки і передається до Міністерства інфраструктури.

- Розпорядження Уряду №246-р від 25.03.2022: передбачає план невідкладних заходів з переміщення у разі потреби виробничих потужностей суб'єктів господарювання з територій, де ведуться бойові дії та/або є загроза бойових дій, на безпечну територію. [9]

- Лист Міністерства цифрової трансформації України «допомагаємо українському бізнесу евакуюватися із зони бойових дій»: допомагає підприємцям зорієнтуватися, дізнатись куди потрібно звертатися в першу чергу.

Порядок здійснення евакуації.

- Для тих, хто не має ресурсу здійснити переїзд до безпечної частини України і хоче скористатися державною програмою підтримки релокації, є обов'язкова вхідна точка - реєстрація за посиланням, із заявниками сконтактовують через колл-центр

- Далі заявка передається спеціально призначеним відповідальним фахівцям до однієї з приймаючих обласних адміністрацій. Зараз підприємства можуть переїхати до дев'яти областей: Закарпатської, Львівської, Івано-Франківської, Тернопільської, Хмельницької, Чернівецької, Вінницької, південних територій Волинської і Рівненської. Фахівці в областях контактують з підприємством, спільно шукають варіанти для розміщення виробничих потужностей, вирішують питання оренди, підключення мереж, розселення персоналу і членів родин. [4]

- Після цього заявка надходить до логістів. Головним перевізником виступає АТ «Укрзалізниця» та АТ «Укрпошта», яка відповідає за підвезення обладнання до залізничної станції, а також може виступати оператором, адже забезпечує оперативне проходження блокпостів, оформлює транспортні накладні і інші документи, що дозволяють компенсувати підприємству витрати на транспортування. З[6] [3]

- Після прибуття на нове місце підприємство монтує обладнання, підключається до мереж, запускає роботу. Фахівці обласних адміністрацій сприяють і допомагають компанії у облаштуванні. Державна служба зайнятості додатково співпрацює з підприємством у питанні працевлаштування нових робітників, а Державна служба з питань праці консультує у сфері гарантій безпеки життя і здоров'я працівників[5] [2].

Часто підприємці стикаються з проблемами, пов'язаними з працівниками. Вони не завжди хочуть переміщатись, а знайти нові кадри не легко, тим більше з такою ж кваліфікацією. Управління держпраці чітко роз'яснило права для обох сторін в даній ситуації.

У випадку, якщо підприємство, установа, організація разом з персоналом вимушені у зв'язку з воєнними діями продовжувати свою роботу в іншій місцевості, усі його працівники вважаються такими, у яких змінилися істотні умови праці. Відповідно до частини другої статті 3 Закону № 2136-IX у період дії воєнного стану норми частини третьої статті 32 Кодексу законів про працю України та інших законів України щодо повідомлення працівника про зміну істотних умов праці не застосовуються. Водночас вважаємо, що працівники, які прямо не відмовилися від такої зміни істотних умов праці, але не можуть у зв'язку з воєнними діями переїхати у нове місцезнаходження підприємства, установи, організації – не можуть бути звільнені відповідно до пункту 6 частини першої статті 36 КЗпП [8].

Також важливим є те, що можлива евакуація не тільки у західні області нашої країни, а й закордон. Уряд Польщі ухвалив спеціальний закон, який дозволить українцям отримувати номери PESEL (Загальна електронна система обліку населення) та віртуальні документи, що посвідчують особу, щоб вони могли ідентифікувати себе, користуватися послугами та працевлаштуватися. Міністерство Польщі вже подало заявку на зміни, які дозволять українцям реєструвати підприємства. Після погодження цих змін громадянам України буде значно легше розпочати бізнес в Польщі [3].

Звісно, питання щодо евакуації бізнесу потребує розширення законодавчого регулювання і в Україні. Нардепи вже готують деякі проекти. Нардеп Железняк заявив, що ведеться робота над законопроектом, щоб місцеві органи могли знижувати податки на час воєнного стану, аби орендувати комунальні приміщення за прискореною процедурою. Є ідея зменшити розмір орендної плати до гривні за квадратний метр [3].

В одну мить докорінно змінилися, перевернулися всі наші життя. Тепер ми живемо в новій реальності, але ще не пристосувалися. Евакуація підприємства – це вихід із ситуації, спосіб, як зберегти довоєнний рівень життя населення, рівень споживання та виробництва, зберегти економіку, не стати біднішими. Тому це є дуже важливою темою. Влада непогано підготувала можливості для підприємств задля цього. Досить чітко був узгоджений порядок взаємодії між центральною владою, місцевою, а також державними підприємствами, що забезпечують логістичні можливості.

Список використаної літератури:

1. Допомогаємо українському бізнесу евакуюватися із зони бойових дій : Лист від 17.03.2022 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/FN073446?an=2>.
2. Програми підтримки щодо тимчасового переміщення підприємств з постраждалих регіонів. Дія. URL: <https://business.diaa.gov.ua/cases/antikrizovi-risenna/programi-pidtrimki-sodo-timcasovogo-peremisenna-pidpriemstv-z-postrazdalih-regioniv>.
3. Економічна правда. Подалі від війни. Як евакуювати бізнес на захід. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/03/29/684852/> (дата звернення: 07.05.2022).
4. Допомогаємо українському бізнесу евакуюватися із зони бойових дій : Лист від 17.03.2022 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/FN073446?an=2>.
5. Про затвердження плану невідкладних заходів з переміщення у разі потреби виробничих потужностей суб'єктів господарювання з територій, де ведуться бойові дії та/або є загроза бойових дій, на безпечну територію : Розпорядж. від 25.03.2022 р. № № 246-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/246-2022-p#Text>.
6. Про особливості роботи акціонерного товариства “Укрпошта” в умовах воєнного стану : Постанова Каб. Міністрів України від 17.03.2022 р. № 305 : станом на 5 трав. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/305-2022-p#Text> (дата звернення: 07.05.2022).
7. Програма релокації бізнесу: 500 підприємств евакуювали у безпечніші регіони. Минфин – всё о финансах: новости, курсы валют, банки. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2022/05/05/84909802/> (дата звернення: 07.05.2022).
8. Як діяти роботодавцеві при переміщенні (евакуації) підприємства, установи та організації в іншу місцевість? – Управління Держпраці у Житомирській області. Управління Держпраці у Житомирській області. URL: <https://zt.dsp.gov.ua/news/iak-diiaty-robotodavtsevi-pry-peremishchenni-evakuatsii-pidpriemstva-ustanovy-ta-orhanizatsii-v-inshu-mistsevist/> (дата звернення: 07.05.2022).
9. ПРОГРАМА РЕЛОКАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ: ЩО ПОТРІБНО ЗНАТИ БІЗНЕСУ. Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=e4f18282-77af-4fdf-8134-ce4403d711f0&title=ProgramaRelokatsiiPidprimstv-SchoPotribnoZnatiBiznesu> (дата звернення: 07.05.2022).

Никодюк Д.А., студент II курсу, гр. ПМБ-1, ФПУП
Науковий керівник: Світличина І.А., асист. каф. права та правоохоронної діяльності
Державний університет «Житомирська політехніка»

ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ

За час допоки йде війна український бізнес втратив більше ніж за весь час пандемії. Шкоду та її обсяг, наслідки оцінити досить важко, адже немає можливості дістатись до даних тих сіл, міст, районів де відбуваються бойові дії.

За підрахунками НБУ кожен тиждень війни для країни коштує більше ніж 50 мільярдів гривень, і це не враховуючи відновлення руйнувань. Варто зазначити, що страждає бізнес не тільки в тих місцях де відбуваються бойові дії, а й найближчі населені пункти. Головною причиною можна визначити те, що населення вимушено було евакуюватись, і відповідно покинути не тільки свою роботу, а й і бізнес, а в найближчих населених пунктах виникає проблематика з постачанням сировини, так як також вважається небезпечною зоною.

СБА зробило опитування, результатом було те, що тільки 17% компаній працюють як і в буденності, а кожна третя не працює. Приблизний результати мали й інші компанії, які робили відповідне опитування в країні.

Бізнес повинен працювати і під час війни, звичайно там де це можливо, адже оплату податків ніхто не відміняв, саме сплата податку дає країні ресурс для продовження оборони, і ці слова неодноразово говорили представники уряду.

У період воєнного стану перед початком діяльності підприємцю необхідно подати декларацію встановленої форми до Міністерства економіки, а у випадках здійснення охоронної діяльності – до Міністерства внутрішніх справ, це свідчать у постанові №314 від 18 березня 2022 року Кабмін запровадив декларативний принцип набуття права та провадження господарської діяльності без необхідності отримання документів дозвільного характеру, ліцензій тощо.

Під час війни в найгірших умовах опинився аграрний бізнес, адже їх бізнес залежить від закріпленою ними території. Роботу на фермі чи в полі не можна відкласти на невизначений термін. Також варто зазначити, що ринок також страждає від дефіциту робочою сили, добрив, оборонних коштів та пального. Чи мало працівників аграрної сфери пішли в тероборону чи мобілізовані. Проблема пального з'явилась через те, що велика кількість пального до війни була імпортована з Білорусії та Росії, і тому ці поставки зупинились, в той же день як розпочались ракетні обстріли на територію України. Обстріли Росією портів аграрії стало наслідком того, що аграрії не можуть продати зерно. Ціни на товари значно зросли, адже бракує коштів на закупівлю насіння, добрив, засобів захисту рослин тощо. На півдні України вже розпочався процес аграрію, на цих територіях на даний момент засіяно понад 1 мільйону га.

ІТ- галузь виявилась найстійкішою, майже кожна компанія має офіси за кордоном, тому на початку війни вони виїхали за кордон і працюють у звичному їх режимі. Але не дивлячись на офіси, які є за кордоном більша частина ІТ-компаній повернулись на рідну землю і працюють на безпечних територіях України.

На жаль робота фахівців може бути не ефективною, так як на неї впливають ключові проблеми війни: сповільнення економіки, обмежена робота банківської системи, деградація цифрової інфраструктури, доступ до інтернету, пошкодження електроживлення, мобілізація фахівців.

Наче проблем з генерацією енергії в країні немає, так як після 3-ох тижнів війни Україна приєдналась до енергосистеми Європи ENTSO-E. Майже всі ТЕС компанії працюють у штатному режимі, але є винятки: Луганська ТЕС, Запорізька ТЕС, та інші ТЕС міст на яких відбуваються бойові дії. Відповідно до Постанови №212-р від 11 березня 2022 року надається право юридичним особам здійснювати видаткові платежі з рахунків, на кошти яких було накладено арешт органами виконавчої служби або приватним виконавцям, цілями мають бути: виплата заробітної плати та сплата податків тощо.

Щодо металургійного ринку – нажаль він знаходиться в досить скрутному становищі, і він на даний момент залежить від експорту продукції морем. Більшість підприємств цієї галузі зосередженні на півдно-східній частині України, саме там де відбуваються бойові дії. Більшість морських шляхів, порти заблоковані. Щодо прикладу у Маріуполі «Азовсталь», почали консервувати ще з початку війни, з 24 лютого, нажаль «Азовсталь» також був пошкоджений обстрілами країни агресора, тому і на сьогодні ступінь пошкодження встановити можливо.

Основною проблемою бізнесу є людський капітал, за даними ООН з України виїхало понад 3 мільйони громадян. Менша половина з них – це люди працездатного віку, і майже всі вони жінки. Щодо чоловічої статті працездатного віку – мобілізовані, а частина працівників переїхала у безпечні регіони. Можна зробити висновок, що бізнес дуже сильно потерпає від нестачі робочої сили. Відповідно до Постанови

Кабінету Міністрів №303 від 13 березня 2022 року під час воєнного стану припиняється проведення планових та позапланових заходів державного контролю (наглядів) тощо.

На думку А. Длігача, держава повинна підтримувати виробників продуктів, ліків аптеки, аграріїв, також легку промисловість – всі сфери для країни є важливими, але ці є важливими зараз, саме цього дня, години, хвилини. У свою чергу держава закликає бізнес відновлювати роботу на територіях, які наданий момент є найбільш безпечними. Уряд знизив податки, сплата ЄСВ стала добровільною, анонсовані податкові пільги. Для продовження існування бізнесу в Україні, власники пропонують свої пропозицію – скасувати перелік критичного імпорту як суттєвої перепони для ведення розрахунків з постачальниками та покупцями, сприяння поживлення імпорту та експорту, логічна підтримка та спрощення митних процедур. Для експортних підприємств надзвичайно важливим є відновлення відшкодування ПДВ з експорту. Постановою Кабінету Міністрів України №234 від 9 березня 2022 року, оператором ринків харчових продуктів та кормів, які не в змозі виконати вимоги.

Уразі втраті бізнеса в умовах війни слід подати декларацію онлайн через портал електронних довірчих послуг, чи на порталі Дія, чи в найближчому ЦНАПі. Якщо відбудеться закінчення воєнного стану, суб'єкти господарювання повинні не пізніше одного місяця, звернутися до органу ліцензування, обіг та продаж підакцизних товарів, щодо яких не сплачено черговий платіж чи закінчився термін їх дії.

МІНІМІЗАЦІЯ МАНІПУЛЯЦІЙНОГО ВПЛИВУ У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Зважаючи на те, що наше суспільство перебуває в постійному розвитку, відповідної динаміки зазнає й сфера професійного спілкування. У середовищі сучасного управлінського колективу досить часто виникають нестандартні ситуації між співробітниками, які вимагають спеціальних знань, умінь та навичок для успішного їх вирішення. Зокрема це стосується й тих випадків, коли одне поняття замінюється іншим, коли людина говорить одне, а на увазі має зовсім інше, тобто маніпулює. Актуальність нашого дослідження полягає в тому, що кожна людина в більшій чи меншій мірі є маніпулятором, особливо гостро це простежується в контексті професійної діяльності. Досліджуючи тему маніпуляцій, особливо увагу ми звернули на наукові праці Шострома Еверетта «Анти-Карнегі», Джорджа Саймона «Хто в овечій шкурі? Як розпізнати маніпулятора», Харрієта Брейкера «Хто сміє за ваші ніточки, або як не дозволити маніпулювати собою», Євгена Доценка «Психологія маніпуляції», Джона Кеко: «Підсвідомість може все».

Фахівці визначають поняття «маніпуляція» як прихований психологічний прийом, мета якого – примусити людину чинити в супереч її інтересам, виконуючи бажані для маніпулятора дії. Важливий фактор маніпуляції – зробити так, щоб людина за власним бажанням виконала заплановані вами дії, будучи переконаною, що ухвалені рішення є результатом виключно її власної волі. Таким чином «маніпуляція – соціально-психологічний феномен, в основі якого лежить дія з метою зміни сприйняття або поведінку інших людей за допомогою прихованої, обманної або насильницької тактики на користь маніпулятора». Будь-яка маніпуляція починається з контакту. Шостром Еверетта у своєму психологічному бестселері «Анти-Карнегі» зазначає, що «контакт – це не постійний стан. Це тендітна минушта субстанція, яка може виникнути при зустрічі, а може й не виникнути. Коли контакт встановлений ви, напевно, помічали, що слова віднаходяться легко, розмова тече плавно. Коли контакту немає або він поверховий, розмова неминуче набуває неприродного відтінку». Успішність і швидкість встановлення контакту безпосередньо залежить від соціальних та аналітичних умінь маніпулятора, завдання якого створити приємне перше враження, а потім закріплювати успіх.

Образ людини-маніпулятора в сучасному суспільстві, зазвичай, засуджується, не зважаючи на сферу застосування його умінь: у дружньому спілкуванні, професійному середовищі чи в романтичних стосунках. Людина, усвідомлюючи що була використана, зазвичай реагує болісно-чутливо чи навіть агресивно, але не залишається байдужою до факту маніпуляції. Проте помилково вважати, що маніпуляція – це суцільне зло, яке є неприпустимим у будь-якому спілкуванні. У діях маніпулятора немає причин, для нього важливою є лише ціль та засоби для її досягнення, а також відсутня злість, жорстокість чи бажання самозадоволення, є лише професійний прагматизм. Необхідно визнати, що у сфері професійної діяльності обізнаний керівник – завжди маніпулятор, адже він прагне отримати від підлеглих бажаний результат за допомогою різних методів: заохочення, догани, штрафу чи звільнення. Отже, якщо застосовувати цей обмежений набір інструментів занадто часто, то виникає ризик того, що мотивація втрапить будь-який сенс, результатом чого неминуче може стати швидка плінність кадрів. Тому керівники беруть на озброєння різні психологічні прийоми, які дозволяють без вдавнення до крайнощів досягати поставлених цілей.

Маніпулювання в професійній діяльності може переслідувати наступні цілі: зробити іншу людину знаряддям виконання власних намірів; перекласти на когось частину власної роботи; уникнути особистої відповідальності, зокрема, переклавши її на інших; самоствердитися (за рахунок іншого); вирішити власні психологічні проблеми (нереалізовані амбіції); встановити дистанцію в спілкуванні та ін. Разом із тим існує безліч способів і видів маніпуляцій в управлінському середовищі, їх можна розподілити на декілька основних типів: по-перше, використання людських страхів, по-друге, апеляція до марнославства за допомогою лестощів; по-третє, зловживання жалістю та співчуттям; наступне – звернення до почуття провини, а також невпевненість чи низька самооцінка працівника.

Таким чином, якщо від вас щось вимагають, на щось натякають і при цьому ви відчуваєте страх, провину чи жалість, необхідно замислитися. Для боротьби з маніпуляціями в професійній діяльності визначимо основні методи захисту від небажаного маніпуляційного впливу. Насамперед – прийняття власних чітких рішень. Пам'ятайте, що будь-яку пропозицію ви можете прийняти й можете від неї відмовитися. Намагайтеся будувати власний сценарій, не зважаючи на чуже оцінювання ситуації. Необхідно зрозуміти перш за все себе: кожен із нас повинен уміти говорити із собою чесно та відверто. Приймаючи рішення, завжди беріть час для оцінки та обмірковування пропозиції. Пам'ятайте, що не буває миттєвої дружби, раптової необґрунтованої симпатії чи безмежної довіри, найімовірніше, що маніпулятор створює ситуаційний для більш успішного впливу.

Отже, роблячи висновки, зауважимо, якщо від вас щось вимагають, на щось натякають і при цьому ви відчуваєте страх, провину, жалість чи захоплення – це прісвід замислитися.

ВПЛИВ ВІЙНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ НА ПРОДОВОЛЬЧУ БЕЗПЕКУ В СВІТІ

Війна в Україні призвела до серйозної гуманітарної кризи. Економічні наслідки війни стають помітними не лише в межах країни, але і за її кордонами, найбільше вражаючи найуразливіших людей у світі. Сотні мільйонів сімей вже опинилися за межею бідності через підвищення цін на енергоносії та продукти харчування. Війна погіршила ситуацію і загрожує ще більше посилити нерівність населення.

За прогнозами МВФ, глобальне зростання сповільниться з приблизно 6,1 % в 2021 році до 3,6 % в 2022 і 2023 роках. Це на 0,8 і 0,2 % пункту нижче в 2022 і 2023 роках, ніж прогнозувалося в січні. За прогнозами, після 2023 року глобальне зростання знизиться приблизно до 3,3 % в середньостроковій перспективі. Спричинене війною підвищення цін на сировину та посилення цінового тиску призвели до прогнозу інфляції на 2022 рік на рівні 5,7 % в країнах з розвинутою економікою та 8,7 % в країнах, що розвиваються, і в країнах, що розвиваються – 1,8 та 2. На 8 % пунктів вище, ніж прогнозувалося в січні минулого року [1].

За даними Міністерства сільського господарства США в 2019-2020 рр. в рейтингу найбільших експортерів зернових Україна посіла 2 місце за обсягом поставок ячменя, 4 – по кукурудзі, 5 – по пшениці. До війни Україна забезпечувала 10 % світового експорту пшениці, 16 % – кукурудзи. Україна є провідним експортером сільськогосподарської продукції до багатьох країн Близького Сходу та Північної Африки. Логістичні перешкоди через російську агресію вже призвели до зростання цін на хліб та інші основні продукти в світі.

Ситуацію в сфері глобальної продовольчої безпеки значно погіршують і нетарифні заходи, які застосовує країна-агресор: заборона на вивіз зернових – пшениці, жита, кукурудзи, ячменю – до країн Євразійського економічного союзу. Адже раніше ці країни активно перепродавали російську агропродукцію до третіх країн, купуючи її за внутрішніми цінами. Крім цього, Україна також заборонила вивезення м'яса, цукру, гречки та інших продуктів, а для експорту пшениці, кукурудзи та соняшникової олії тепер потрібен спеціальний дозвіл.

ООН вже прогнозує голод у країнах, залежних від поставок агропродукції з України та Росії, а також руйнування продовольчої системи світу. За оцінками Мінагрополітики України, наша країна забезпечує продовольством понад 400 млн людей у всьому світі без урахування власного населення. На продовольчу безпеку, пов'язану зі скороченням поставок з України та Росії, США виділять \$11 млрд, а Європа – € 2,5 млрд. [2].

Відзначається, що Росія і Україна також є ключовими постачальниками ресурсів у виробничо-збутові ланцюжки. Так, Росія є одним з основних світових постачальників паладію і родію, ключових ресурсів для виробництва каталітичних нейтралізаторів для автомобілів. Виробництво напівпровідників значною мірою залежить від неону, що постачається Україною. Підкреслюється, що перешкоди в поставках цих матеріалів можуть негативно вплинути на виробництво автомобілів.

Від початку війни, коли були заблоковані наші порти, Україна піднімала питання серед держав-партнерів про необхідність підтримки експорту сільськогосподарської продукції. Завдяки твердій позиції та переговорах став можливим спрощений доступ українських товарів та продуктів на європейський ринок. Європейська комісія дала позитивну відповідь та опублікувала відповідну заяву на офіційному сайті про скасування мита і квот на український експорт на рік, що є дуже важливим для України. Ці заходи допоможуть українським виробникам та експортерам і значно підтримають економіку країни в цілому. Крім того, наразі ЄС працює над полегшенням наземних перевезень товарів, щоб допомогти вивезти українську продукцію. Зокрема, розпочато лібералізацію умов для українських водіїв вантажівок, що здійснюють перевезення вантажів між Україною та ЄС, полегшення транзиту та використання інфраструктури ЄС для спрямування українського експорту до третіх країн.

У ЄС підкреслюють, що в результаті припинення на рік ввізного мита на увесь український експорт до країн Європи, спрощення логістики українські виробники зможуть зберегти свої торговельні світові позиції та поглибити співпрацю з країнами ЄС. Також це позитивно впливатиме на забезпечення продовольчої безпеки в світі і сприятиме частковому вирішенню проблем, що на сьогодні складаються в світі у зв'язку з війною Росії проти України.

Список використаної літератури:

1. Статистичні дані МВФ: World Economic Outlook. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO>
2. Міністерство аграрної політики та продовольства України. URL: <https://minagro.gov.ua/>

ТИМЧАСОВИЙ ЗАХИСТ І СТАТУС БІЖЕНЦЯ В ЄС: ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ ФОРМ МІЖНАРОДНОГО ЗАХИСТУ ДЛЯ УКРАЇНЦІВ

Згідно з даними Агентства ООН у справах біженців за даними на 29 квітня 2022 року понад 5,7 млн українців (що являє собою майже десятку частину всього населення України) у період з 24 лютого були вимушені залишити країну через повномасштабну війну агресію з боку Російської Федерації в Україні [1]. Європейські ЗМІ повідомляють, що від часів Другої світової війни подібної міграції у Європі не було.

Найбільша кількість українців наразі перебувають у Польщі, відповідно до статистичних даних польської міграційної служби станом на 29 квітня 2022 року майже 3 млн осіб перетнули кордон із цією країною [1]. Зокрема, за даними польських ЗМІ щоденно до країни прибуває близько 20 тис. українців. Саме тому, на наш погляд, доцільно розглянути питання переваг та недоліків таких форм міжнародного захисту як тимчасовий захист та статус біженця. Актуальність дослідження підвищується і тому, що переважна більшість наявних вказівок та рекомендацій щодо міграції, розміщених у мережі Інтернет до початку війни ґрунтуються на звичайній практиці надання статусу біженця відповідно до Женевської конвенції про статус біженців 1951 року. Згідно із цими вказівками в громадян України може скластися враження про складність, довготривалість та дороговизну отримання статусу біженця в країнах ЄС, що не відповідає дійсності.

Метою дослідження є порівняння форм міжнародного захисту «тимчасовий захист» і «статус біженця», а також визначення їх переваг та недоліків. В таблиці 1 представлено основні порівняльні ознаки статусів тимчасового захисту та біженця.

Недоліком тимчасового захисту є його тимчасовість, тому що його було запроваджено на один рік з можливістю його продовження на 6 місяців (двічі) та за окремим рішенням ще на один рік (загальним строком до 3 років), зокрема він може бути скасований достроково. Перевагами ж тимчасового захисту є: простота набуття, дана процедура була значно спрощена та пришвидшена, потребує мінімум документів, а також можливість вибору країни ЄС, оскільки статус тимчасового захисту не зобов'язує залишатися у певній окремій країні та надалі пояснювати свій вибір.

Недоліками набуття статусу біженця є: необхідність наведення доказів підстав для отримання захисту, детального опису обставин; країною набуття статусу може бути лише перша безпечна країна, або у разі такої можливості, в країні проживання члена сім'ї; довго тривалість процесу; обмеження пересування (як правило протягом 6 місяців), тимчасово обмежений доступ до роботи. Перевагами ж цього статусу є, передусім: набуття громадянства після завершення процедури оформлення; можливість подання на отримання статусу громадянами будь-яких країн, а також осіб без громадянства; необмеженість строку надання захисту.

Таблиця 1

Порівняння статусів тимчасового захисту та біженця

Ознаки	Тимчасовий захист	Статус біженця
Поняття	виняткова процедура надання міжнародного захисту великій кількості людей одночасно і автоматично	індивідуальне право в країнах ЄС, яке надається після спеціального адміністративного та юридичного процесу, що визначає, чи є у особи обґрунтована небезпека бути переслідуваними
Правові підстави	Директива ЄС №2001/55/ЄС від 20.07.2001 р. та рішення Ради ЄС №2022/382 від 04.03.2022 р.	Конвенція ООН 1951 р. (Женевська конвенція) і протокол до неї 1967 р., Дублінська конвенція 1990 р.
Докази для надання захисту	Необхідності наведення будь-яких доказів немає.	Необхідність детального опису обставин, що будуть розглядатися в кожному випадку окремо.
Особи, які можуть претендувати на захист	Громадяни України, а також особи, що на законних підставах проживали на території України до початку воєнного вторгнення.	Громадяни будь-яких країн, особи без громадянства

Країна надання захисту	Будь-яка країна ЄС, окрім Данії та країн Шенгенської зони	Перша безпечна країна, кордон з якою було перетнуто або країна проживання члена сім'ї
Строк надання захисту	Один рік із можливим продовженням (до 3 років), може бути достроково скасований.	Процес набуття статусу біженця є, як правило, тривалим процесом, по завершенню якого, особою набувається громадянство.
Обмеження пересування	Жодних обмежень пересування до та після набуття статусу не передбачається.	Необхідність перебування в країні до завершення оформлення статусу, що складає близько 6 місяців. Деякі країни, зокрема, не дозволяють змінювати місце проживання.
Доступ до роботи	Відразу.	Після завершення оформлення статусу (близько 6 місяців).

Отже, через воєнне вторгнення Російської Федерації надзвичайно велика кількість українців була змушена покинути свої домівки в пошуках безпечного місця, значна кількість з яких, була змушена виїхати до іншої країни, де стикнулися з проблемою вибору різновиду міжнародного захисту. Саме тому, в ході дослідження розглянуто сутність таких понять, як «тимчасовий захист» та «статус біженця», порівняно умови їх набуття та привілеї, що вони надають, визначено основні переваги та недоліки.

ДЕРЖАВНО-ГРОМАДЯНСЬКЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК АЛЬТЕРНАТИВНИЙ ВИД ПАРТНЕРСТВА ДЛЯ МІЖСЕКТОРАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В КОНТЕКСТІ ВІДНОВЛЕННЯ КРАЇНИ

Тези підготовлено в межах науково-дослідної теми «Сучасні інновації в системі публічного управління в умовах глобалізаційних ризиків та кризових явищ» і стосуються проблем розуміння державно-приватного партнерства як альтернативного виду партнерства для міжсекторальної взаємодії, в тому числі і в контексті відновлення країни. Зарубіжні науковці розглядають державно-громадянське партнерство в контексті альтернативного партнерства, яке дає можливість переносити відповідальність за сферу громадського здоров'я на громадянське суспільство і на громади, у тому числі.

Державно-громадянське партнерство являє собою партнерство між державним органом або органом державної влади та іншого такого органу або некомерційної організації для надання послуг та/або об'єктів, іноді з метою передачі технічних знань та досвіду в рамках міжнародних проєктів у галузі розвитку. Партнери можуть включати інші місцеві, регіональні, державні, обласні рівні, національні або федеральні уряди, шкільні ради, парки дошки, громадські організації, профспілки, пенсійні фонди, професійні організації, а також уряди, праці, неурядових організацій та громадських груп у країнах, що розвиваються [1].

Державно-громадянське партнерство існує як відмінне від державно-приватного партнерства. Важливою складовою в партнерстві є відносини між партнерами, зокрема між державою та громадським сектором. В зарубіжній практиці є термін «здорові відносини» між партнерами. Вони виникають тільки тоді, коли обидві сторони розділяють загальні цілі:

- якщо зобов'язання уряду по скороченню бідності є слабкими, то діалог і співробітництво з неурядовими організаціями призведе буде контрпродуктивним і призведе до розчарування;
- репресивні уряди будуть насторожено відноситись до неурядових організацій, які представляють бідних або знедолених; при цьому громадські організації будуть виробляти свою політику, свій власний курс;
- якщо уряд має позитивну соціальну програму (або є окремі міністерства, які мають таку програму чи виконують її), то громадські організації будуть ефективними для сильного співробітництва; при цьому зауважується, що це не субпідряд для неурядової організації, а істинне партнерство на основі взаємної поваги та плюралізму поглядів, думок і позицій неурядової організації [2].

Виокремлюються певні типи відносин:

- перший тип відносин: де громадські організації знаходяться в позиції залежних від клієнта візаві уряду і реалізують підготовлені державні програми і отримують державне фінансування (залежність грошей, ідей і ресурсів);
- другий тип відносин – це суперництво. У цих відносинах не має вихідних точок і не має бажання з обох боків досягти угоди і згоди;
- третій тип відносин: найбільш конструктивні відносини, які виникають деяких ліберальних демократіях (як наголошують зарубіжні фахівці); сформовано партнерство для вирішення спільно узгоджених проблем у поєднання з енергійною але конструктивною дискусією з питань, з яких виникають розбіжності [2].

Зазначається, що громадські організації сильно відрізняються одна від одної і, відповідно, існують різнопланові відносини між неурядовими організаціями і державою. Держава має багато інструментів задля побудови конструктивних партнерських відносин з неурядовими організаціями, зокрема: заохочення, партнерство, кооптація, контроль тощо. Є також політичні інструменти, зокрема:

- фактори управління (заохочення громадських дебатів і консультацій, право на організацію груп інтересів);
- регулювання неурядових організацій через нормативно-правову базу (реєстрація, звітність, аудит, вимогу бухгалтерського обліку);
- стимулювання неурядових організацій (політика в галузі оподаткування доходів або місцевих зборів, мита на імпорт, субсидії для неурядових організацій тощо);
- співробітництво (використання неурядових організацій в програмі, реалізація проєкту);
- участь у процесі розробки політики (робота в комітетах, консультації з громадськістю);
- публічне висвітлення інформації (громадські організації, які виступають в якості каналу для інформування громадськості про схеми розвитку, їх ефект тощо);
- вимоги до координації в межах сектору неурядових організацій;
- прямі витрати у тому числі і з офіційної підтримки (гранти, контракти тощо) [2].

Для окремих неурядових організацій встановлена найбільш сприятлива політика, на чому наголошують зарубіжні дослідники. Вони зазначають, що це стосується ситуацій, коли правові обмеження для таких неурядових організацій зведені до мінімуму. Такі організації можуть мати повну свободу отримувати засоби від тих, кого вони самі вибрали. За таких обставин спостерігається ріст сектору неурядових організацій. З іншого боку, такі «гнучкі» підходи створюють умови для розвитку корумпованої діяльності неурядових організацій, а також швидкого зростання «фіктивних» неурядових організацій, які слугують власним інтересам, а не уразливим групам для вирішення проблем яких вони були створені. Для вирішення цих проблем, як зазначають фахівці, мають бути застосовні певні політичні складові:

- «добре (хороше) управління» - соціальна політика, яка стимулює здорове громадянське суспільство і суспільну підзвітність державних установ;

- правила – розроблені, щоб допомогти, а не перешкоджати росту неурядових організацій, сприяти дисципліні управління, прибрати обмежувальні закони і процедури;

- податкова політика – забезпечити стимули для діяльності, які відповідають пріоритетам розвитку держави, заохочувати місцеву філантропію на отримання прибутку;

- політика проекту – співробітництво між неурядовими організаціями і державою з перевіреними неурядовими організаціями таким чином, що дозволяє неурядовій організації залишатись вірною своїм завданням і напрямам діяльності та вказує на роль неурядової організації в державних програмах (визначення вимог бенефіціарів до проектів влади, надання інформації про ці схеми громадськості, організація громад, щоб скористатись перевагами вигід від певної програми, надання послуг уразливим групам населення, посередництво для інших неурядових організацій);

- розробка політики – надання інформації неурядовим організаціям для розповсюдження в своїх виборчих округах; публічні консультації з неурядовими організаціями; запрошення лідерів в офіційні комісії; доступ громадськості до інформації;

- координація – уряд заохочує, але не домінує (участь неурядових організацій в діяльності міністерств або консультативних комітетів; уряд через навчальні заклади проводить навчання співробітників і лідерів неурядових організацій; уряд заохочує розвиток навичок управління, стратегічного планування і обміну досвідом в секторі;

- офіційна підтримка – уряд виділяє засоби, контракти і можливості для навчання; уряд створює громадські координаційні органи, агенції тощо, які об'єднують громадські організації, що займаються спільними проблемами [2].

Добровольчий сектор (громадські організації), як наголошують дослідники, може вплинути на розвиток партнерства наступним чином:

- заохочення офіційних установ щодо надання допомоги і прийняття міністерствами та урядом в цілому пропозиції, розроблені неурядовими організаціями;

- навчання і залучення уваги громадськості до їх прав і можливостей в рамках державних програм;

- розробка офіційних програм для суспільних потреб, де неурядова організація виступає в якості каналу для громадської думки і місцевого досвіду;

- оперативне співробітництво з офіційними органами;

- впливи на місцеву політику розвитку національних і міжнародних організацій;

- допомога урядам і донорам у розробці більш ефективної стратегії розвитку шляхом укріплення інститутів підготовки кадрів і підвищення потенціалу в сфері управління [3].

Отже, зарубіжні науковці розглядають державно-громадянське партнерство в контексті альтернативного партнерства, яке дає можливість переносити відповідальність за сферу громадського здоров'я на громадянське суспільство і на громади, у тому числі. Незалежно від того, чи називається це партнерство, співпраця чи міжгалузева взаємодія, робота з різноманітними суб'єктами в різних умовах вважається основною практикою та логічним засобом вирішення багатьох детермінант здоров'я, які лежать за межами досяжності систем охорони здоров'я.

Список використаної літератури:

1. Державно-громадянське партнерство. [Електронний ресурс]. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Public%E2%80%93public_partnership

2. Державно-громадянське партнерство у сфері соціального розвитку [Навчальний посібник]. / Драгомирецька Н.М., Піроженко Н.В., Матвеєнко І.В. - О.: ОРІДУ НАДУ, 2018. - 290 с.

3. Clark J. The Relationship Between the State and the Voluntary Sector [Електронний ресурс]. URL: <https://www.gdrc.org/ngo/state-ngo.html>.

Швец А.А.
Науковий керівник: Світличина І.А., асистент кафедри права
та правоохоронної діяльності
Державний університет «Житомирська політехніка»

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Актуальність обраної теми полягає в тому, що підтримка малого та середнього бізнесу в Україні в умовах воєнного стану є одним з головних державних пріоритетів, оскільки успішна робота цієї сфери є гарантією розвитку якісної конкуренції в економіці, сталого економічного зростання в цілому, насичення ринку товарами різного асортименту за оптимальними цінами, найдієвішим інструментом боротьби з проблемами зайнятості та безробіттям, що своєю чергою вирішує актуальні економічні, соціальні питання та значно пом'якшує соціальне напруження у суспільстві. Різні бізнес-єдиниці зацікавлені у продовженні господарської діяльності та отриманні прибутків, розвитку компаній, впровадження інновацій та можливості інвестування. Однак, поряд з цим, бізнес перебуває під впливом негативних факторів та явищ. Тому аналіз функціонування малого та середнього бізнесу з метою виявлення подальших тенденцій, перспектив і напрямів його розвитку є необхідним завданням, що відповідає потребам сьогодення і актуалізує дослідження у потрібному напрямі.

Мета роботи – визначити проблеми розвитку малого та середнього бізнесу в Україні в умовах воєнного стану та виявити тенденції його майбутнього розвитку, виходячи зі зміни сучасних умов господарювання.

Ключові слова: малий бізнес, середній бізнес, підприємництво, розвиток, фінансування, проблеми, перспективи, показники функціонування бізнесу, воєнний стан, державна підтримка.

Сучасні умови розвитку підприємництва в Україні характеризуються різноманітними викликами та труднощами, пов'язаними з війною. Звичайно, що в таких умовах український малий і середній бізнес все ще далекий від того, щоб стати двигуном української економіки. Згідно з офіційною статистикою, частка малого бізнесу в ВВП України становить 16%, що істотно відрізняється від розвинених економік. Це не в останню чергу пов'язано з умовами, які створені для цієї категорії бізнесу державою – в питаннях регулювання, податків і т.п. В умовах подолання кризових явищ в Україні вітчизняний уряд повинен розуміти важливість розвитку малого та середнього підприємництва, а особливо діяльність фізичних осіб-підприємців (ФОПів), їх роль та місце у формуванні економіки країни [1, ст.60].

Сьогодні суб'єкти малого та середнього бізнесу (юридичні особи та фізичні особи-підприємці) стикаються з низкою проблем. Цілком очевидно, що зростання економіки України можливе саме тоді, коли категорія малого та середнього бізнесу відчує реальне сприяння своїй роботі і почне робити свій активний внесок в економіку як всередині країни, так і на зовнішніх ринках.

Таким чином, доцільно визначити основні перешкоди для розвитку малого та середнього бізнесу в Україні та обґрунтувати тенденції розвитку цього бізнесу.

Нестабільна політична ситуація – це найбільша перешкода для ведення бізнесу в Україні. Малим та середнім підприємствам важко працювати і планувати свою діяльність в умовах, коли державна політика часто є складною і непередбачуваною, а вимоги до ведення бізнесу постійно змінюються. Ця ситуація виснажує мале та середнє підприємництво і стримує їхнє зростання [4, ст.340].

Другою за значущістю проблемою для малого та середнього бізнесу України є несприятливі економічні умови. Під впливом війни та економічного спаду купівельна спроможність населення України зменшилась, а отже і знизився попит на товари і послуги малих та середніх підприємств. Таким чином, впали їхні прибутки, а разом з ними – шанси підприємств на виживання на ринку. Крім того, велика частина малого та середнього підприємництва повідомляють про високі податкові ставки і складне податкове адміністрування. А для бізнесу багатьох підприємств вагомими перешкодами є також інфляція та корупція [4, с. 340].

Від початку російсько-української війни, загальні прямі втрати малого та середнього бізнесу оцінюються в \$ 80 мільярдів. А їх оцінка скорочення ВВП України у 2022 р. внаслідок зниження ділової активності становить 21 %. Лише 17 % підприємців сподіваються принаймні зберегти обсяги продажів по відношенню до 2021 року. Натомість 34 % не бачать можливості мати суттєві обсяги діяльності в цьому році. Основними потребами бізнесу залишається доступ до фінансів. Також критичним є збереження ключових співробітників для функціонування бізнесу [3].

Проблеми з оподаткуванням – одна з основних перешкод для ведення бізнесу в Україні, яка охоплює як власне розмір податкових платежів, так і складність процедур, пов'язаних зі сплатою податків. Високі податкові ставки створюють труднощі для малого та середнього бізнесу. Мале та середнє підприємництво платять в середньому близько 27 % своїх доходів у вигляді податків і зборів [4, с. 341].

З початком війни перед державою постало питання врегулювання багатьох питань з урахуванням нових викликів. Питання оподаткування не виняток, тому Верховна Рада України вже ухвалила низку законів, і ще, ймовірно, ухвалить не одну зміну. Однією з важливих змін в сучасних реаліях є зупинення строків для платників податків та контролюючих органів на період воєнного стану в Україні.

Також перешкодами для ведення малого та середнього бізнесу є проблеми, пов'язанні з форс-мажорними обставинами. Такі обставини згідно з чинним законодавством України поділяють на три групи:

– природні явища: це погодні умови та стихійні лиха: ураган, буря, повінь, снігопади та нагромадження снігу, ожеледь, землетрус, пожежа тощо;

– обставини соціального характеру: страйки, масові заворушення, бойові дії та терористичні акти, протиправні дії третіх осіб, рейдерство.

– дії влади: введення надзвичайно стану, воєнного стану чи надзвичайної ситуації, проведення військової мобілізації, введення карантину [1, с. 65].

Це, своєю чергою, унеможливає проведення своєї операційної діяльності суб'єктами малого та середнього бізнесу; спричиняє неспроможність виконувати свої зобов'язання перед контрагентами; нездатність реалізувати товари, надавати послуги чи виконувати роботи; обмеження певних видів діяльності, від чого суб'єкти господарювання несуть збитки; обмеження часу роботи підприємств та установ; ймовірність настання ризику втрати частини або всього майна підприємцями та юридичними особами тощо [1, с. 62].

Вирішення проблем розвитку малого та середнього бізнесу в Україні повинно стати одним із ключових напрямків державної політики, адже саме мале підприємництво сприятиме значному підвищенню ефективності реалізації вітчизняного економічного потенціалу, оптимізації участі України в міжнародному поділі праці, посиленні конкурентоспроможності національної економіки.

Малий та середній бізнес в Україні потребує підтримки від вітчизняного уряду. В сучасних умовах розвитку приватний сектор економіки, а особливо індивідуальне підприємництво потребують комплексного захисту. В подальшій перспективі для забезпечення розвитку малого та середнього бізнесу слід розробити шляхи подолання негативних чинників. На сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки такими шляхами повинні стати: державна підтримка малого та середнього бізнесу, тобто це правове, інформаційне, фінансове забезпечення, забезпечення у сфері оподаткування та кредитування; міжнародна допомога, тобто це фінансова, технічна, юридична допомога, допомога у підготовці кадрів; підтримка малого та середнього бізнесу через франчайзинг, лізинг тощо; самоорганізація та кооперування малого та середнього бізнесу, а саме у формі громадських об'єднань, спілок та мереж, асоціацій та кооперативів; ефективне управління персоналом та професійна кваліфікована підготовка кадрів [2, с. 284].

Отже, малий та середній бізнес є одним із головних напрямів економічного розвитку України, ініціатором впровадження інноваційних процесів, фактором зменшення безробіття в країні, розвитку здорової ринкової конкуренції тощо. У процесі аналізування розвитку малого та середнього бізнесу в умовах воєнного стану виявлено низку проблем, що ускладнюють операційну діяльність суб'єктів господарювання, зокрема проблеми, що пов'язані із започаткуванням власної справи; пошуком та генерацією коштів для ведення бізнесу; необхідністю реалізації товарів, послуг та робіт; із суспільно-політичною та економічною ситуацією в Україні; форс-мажорними обставинами. Малий та середній бізнес слід розглядати як соціальну базу економічних реформ і основу стабілізації економіки у повоєнний час. Завдяки особливостям, а також виявленим позитивним і негативним тенденціям розвитку, складним сьгоднішнім умовам функціонування під час війни, підприємства малого й середнього бізнесу, завдяки своїй вразливості, потребують активного захисту і підтримки з боку держави за допомогою використання тимчасових заходів і програм фінансової (кредитної, податкової, компенсаційної та іншої), інформаційної, інноваційної, консультативної та кадрової підтримки.

Список використаної літератури:

1. Дикань О. В. Розвиток малого бізнесу в Україні: проблеми та шляхи забезпечення. Вісник економіки транспорту і промисловості. № 57, 58–66.
2. Красносова О.М., Пономаренко Є.В., Харченко Р.В. Теорія та практика вибору перспективних напрямів розвитку малого бізнесу в Україні та світі. Бізнес інформ. 2021. - № 11. - С. 281–286.
3. Втрати малого та середнього бізнесу з початку війни в Україні. – 2022 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://agravery.com/uk/posts/show/vtrati-malogo-ta-serednogo-biznesu-z-pocatku-vijni-ocinuutsa-v-80-milardiv>.
4. Семчук І.В. Проблеми малого та середнього бізнесу / І.В. Семчук. – Вісник Вінницького навчально-наукового інституту економіки. – С. 339-342.